

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

13-18 YAŞLARI ARASINDAKİ SUÇ
İŞLEMİŞ ERGENLERDEKİ PSİKOPATOLOJİK
BELİRTİLERİN ARAŞTIRILMASI

31586

Psikolog Melek KAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL BİLİMLER ANABİLİMDALI
ADLİ PSİKOLOJİ

Danışman
Prof. Dr. Yaşar BAYKUL

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM
BİLİMİNAFETASİ

Ankara-1993

31586

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın her aşamasında öneri, destek ve yardımlarından dolayı tez danışmanım Prof. Dr.Yaşar Baykul'a,

Araştırmanın uygulama aşamasındaki yardımlarından dolayı Gülveren Lisesi, Abidinpaşa Lisesi, İslahevi Personeli ve özellikle Adalet Bakanlığı Eğitim Şube Müdürü Tülay Eraslan'a,

Tezimin uygulama, istatistiksel analizler aşamasında yardımlarını esirgemeyen arkadaşlara,

Raporun yazımı aşamasında katkılarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Sema Kaner'e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM

SAYFA NO:

ÖNSÖZ

İÇİNDEKİLER.....	I
TABLolar.....	III
I. GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	
Amaç.....	10
Sayıltılar.....	11
Sınırlamalar.....	11
Tanımlar.....	12
Kuramsal Açıklamalar ve İlgili Yayınlar.....	13
Klasik Okul.....	14
Pozitivist Okul.....	14
Biyolojik Açıklamalar.....	15
Sosyolojik Açıklamalar.....	16
Psikolojik Açıklamalar.....	20
Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	27
Ülkemizde Suçlularla İlgili Araştırmalar.....	41
Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi.....	46
II. YÖNTEM.....	48
Araştırma Grupları.....	48
Bilgi Toplam Aracı.....	51

-Ölçeğin Orijinalinin Tanıtılması ile	
Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması.....	51
Araştırma Verilerinin Toplanması.....	68
Verilerin Analizi.....	72
III. BULGULAR.....	73
IV. YORUM.....	76
V. ÖNERİLER.....	79
VI. ÖZET.....	81
KAYNAKLAR.....	83
Ek-1: SCL-90-R Orijinali.....	96
Ek-2: SCL-90-R Türkçe Formu.....	105
Ek-3: SCL-90-R Türkçe Formu.....	111
Ek-4: Ayırıcılık Gücü İçin Hesaplanan t	
Değerleri.....	120
Ek-5: SCL-90-R Türkçe Formu.....	121

TABLolar

SAYFA NO:

Tablo I. Deneklerin Kurumlara Yaşlara Göre Frekans Dağılım ve Örneklem İçi Yüzdeleri.....	50
Tablo II. SCL-90-R Alt Ölçekleri ile MMPI Klinik Alt Ölçekleri Arasındaki Korelasyonlar.....	59
Tablo III. Güvenirlilik Çalışmasına Katılan Deneklerin Kurumlara Yaşlara Göre Frekans Dağılım ve Örneklem İçi Yüzdeleri.....	64
Tablo IV. Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışmasına Çocuk Mahkemeleri (Çocuk Mahkemeleri, Anafartalar Polis karakolu) ve İslahevlerinden Katılan Deneklerin Suç Türlerine Göre Frekans Dağılımı ve Örneklem İçi Yüzdeleri.....	65
Tablo V. Asıl Çalışmaya Katılan Deneklerin Kurumlara Yaşlara Göre Frekans Dağılımı ve örneklem İçi Yüzdeleri.....	70
Tablo VI. Asıl Çalışma İçin Çocuk Mahkemeleri ve İslahevlerinden Katılan Deneklerin Suç Türlerine Göre Frekans Dağılımı ve Örneklem içi Yüzdeleri.....	71
Tablo VII. SCL-90-R ölçeği GSİ Punlarının Çocuk Mahkemeleri, İslahevleri ve Okullara Devam Eden Ergen Gruplarına Ait Ortalama ve Standart Kaymaları.....	73
Tablo VIII. SCL-90-R Ölçeğinin GSİ Puanlarının Çocuk Mahkemeleri, İslahevleri ve Okullara Göre Varyans Analizi Tablosu.....	74

BÖLÜM I

GİRİŞ

Birey yaşamı boyunca, sürekli bir değişme ve gelişme içerisindedir. Bu değişme, bazı dönemlerde hızlı, bazı dönemlerde yavaştır. Bireyde kalıcı izler bırakan hızlı dönemlerden birisi olan ergenlik dönemi, biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşmanın yer aldığı, çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemidir.

"Ergen sözcüğü batı literatüründeki "adolescent" kavramı karşılığı olarak kullanılmıştır. Latince'de büyüme, olgunlaşmak anlamında kullanılan Adolescence" fiilininin kökünden gelmekte olan bu sözcük yapısı gereği bir durumu değil, bir süreci belirtmektedir" (Onur, 1985, s.127).

Ergenlik dönemi, insanın gelişiminde evrensel bir olaydır. Bu dönem, farklı kültürlerde ve tarihsel koşullarda geçirilen yaşantılar ile döneme özgü bireysel, toplumsal değerler ve hedefler açısından farklılık göstermekle birlikte, son yıllarda çatışmalı ve zor geçen bir gelişim dönemi olduğu kabul edilmektedir (Yavuzer, 1987).

Ergenlik, gencin yeni arayışlar içinde olduğu, her şeyden önce kendini aradığı bir dönemdir. Genç, bütün

cocukluk dönemini yeniden yaşayarak, kimliğine ulaşabilmek için, "Ben kimim? Neyim? Ne olacağım? Toplumdaki yerim neresi?" gibi soruları bilinçli ya da bilincsizce kendi kendine sorar. Kimliğine ulaşabilmek için, önce ana-babasının etkisinden kurtulmaya çalışıp, onları eleştirir, çeşitli gruplara katılır. Çevrede kendini benzeteceği, kendisinden büyük, farklı insanları model almaya başlar. Kısacası gençlik çağı, temelde "Ben kimim?" sorusuna cevap aranan oldukça fırtınalı bir dönemdir (Öztürk, 1986).

Bazıları için zor, bazıları için daha kolay olan yetişkinliğe geçiş döneminin kritik bir dönem olarak algılanmasında en önemli faktör, hiç şüphesiz, bu dönemde yer alan kimlik oluşumudur.

"Ergenlik ve delikanlılık dürtüsel çalkantıları içinde, bütün eski özdeşimler yeniden değerlendirilir. Eski özdeşimler delikanlılığın yeni değerlerine ve rollerine uygun nitelik kazandırılarak benimsenir. Böylece yenileştirilen özdeşimlerle eski özdeşimler arasında bağlar kurulur. Bu yüzden, kimlik duygusu benliğin bu bütünleştirme yetisinin artan biçimlerde yaşanması kişiliğe yerleşmesidir" (Öztürk, 1992, s.85).

Kimlik duygusunun cinsel, toplumsal ve mesleki öğeleri vardır. Genç, kendi cinsel organlarının yapısı ve

yeterliliğini başkalarıyla karşılaştırır. Bu konuda başkalarınca da nasıl görüldüğünü merak ederek, kendini sınamaya ve yarışmaya kalkar kendi cinsel yapısının yeterliğinin gerçekçi kabullenışı ile cinsel kimlik duygusu olgunlaşır (Öztürk, 1992).

Toplumsal yönden kimlik duygusu, "delikanlının kendi grubu ve toplum içinde rollerini, yerini, değerini tanıması ve tanıtmasıdır" (Öztürk, 1992, s.86). Bu dönemde genç, yaşıt topluluklarına uyarak farklı rollerin kendisine uyup uymadığını dener. Yaşıt grubu klikler ve çeteler, hem kimliğini sosyal bir çerçevede bulma, hem farklı roller temin etme, hem de bu roller hakkında doğrudan geri bildirim sağlama işlevini görürler. Ergen farklı rolleri denemeye ve geri bildirim ihtiyacı duyduğu sürece, yaşıt ve çete gruplarının verdiği güçlü ait olma duygusu ile gruba ait özelliklerin dışına çıkanlar için dil, tavır ve giyim açısından hoşgörüsüzlük sürer. Bu tür savunmalar özellikle bedensel değişimlerin hızlı olduğu, cinsel olgunlaşmanın hayal gücünü etkilediği, karşı cinsle ani çekimler sonucu gerçekleşebilecek ilişkiler olasılığının arttığı durumlarda, ergenin gruba sığınarak ideallerini ve çelişkilerini belirli bir tip içine alması türünde ortaya çıkar. Ancak kendisi olabilmek, olgun kimlik kazanabilmek için ergenin giderek

kendisini yaşıt grubunun etkisinden kurtarabilmesi gerekmektedir (Onur, 1985).

Kimlik duygusunun gelişmesinde mesleksel uğraşıya yönelmek ve bir meslek kazanmak için eğitim ve hazırlıklara girmek büyük önem taşır. Hemen her toplumda kimlik ile meslek içicedir. Bu nedenle, mesleksel kimliğin kazanılabilmesi için sağlanan eğitim ve is olanakları ile ilgili sorunlar gencin bocalamasının en belirgin yanını olusturur. Roller ve meslek uğraşları iyi belirlenmemiş olanakların kısıtlı olduğu toplumlarda gencin uzun süre bocalaması kaçınılmazdır(Öztürk, 1992).

Görölüyor ki kimlik duygusu, için bireyin soyut olarak kendi benliğinin bilinçli ve bilinçdışı kabullenmesi ile birlikte cinsel, toplumsal ve mesleksel yönlerden somut gelişimlerini de tamamlanmasını gerektirmektedir.

Gencin toplumsal yerini, mesleksel konumunu ve cinsel kimliğini yerine oturtma cabasına "kimlik bunalımı" (Identity crisis) denir. Kimlik bunalımı, her gencin kendi kimlik duygusunu kazanabilmesi için bilinçli ya da bilinçdışı olarak verdiği bir savaşımdır. BU savaşımda kiminde daha sessiz, kimin de ise daha yoğun gecer. Fiziksel görünüs ve sağlıkla ilgili, evde ve dışarıda toplumsal ilişkilerle, karşı cinsle ilişkilerle,

gelecek (eğitim, meslek secimi, eř secimi) ile, cinsiyet ve töresel davranışlarla, dinle ve mali durumla ilgili problemlerini çözebilmek için ana-babası ve toplumla sũrtũşmelere dũşebilir. Bu sağlıklı bir kimlik duygusu için, dönemin bir özelliği olarak normal sayılabilir (Onur, 1985).

"Ancak bu aktif geçiş döneminde gencin ardarda kullanıp denediği rollerin, tutumların ve ilişki kalıplarınının çatışmalarından doğan başarısızlık bazan patolojik boyutlara varan uyum bozukluklarını yaratır. Böyle bir durumda bocalayan genç, aşırı uçlara sapabilir, ağır cinsel kuşkulara, yetersizlik duygularına kapılarak, bunaltı ve panik duyguları gösterebilir. işte buna "kimlik kargaşası" (Identity confusion) denir ki, genç tek taraflı saplantılar içine girebilir. Sũrekli olarak zihni ya başkalarının kendisi hakkında ne dũřündükleri ile ilgili ya da içine çekilerek hiç kimse ile ilgilenmeme gibi iki karşıt tutumdan birini benimseyebilir. Kimlik karmasası yaşayan genç de ruhsal çökkünlük, aşırı taşkınlık, antisosyal davranışlar, sızofrenik belirtiler, suç eğilimi, depresif belirtiler ve psikotik kişilik bozuklukları görũlebilir"(Öztürk, 1992, 5.86).

Görũldüđü gibi temeli Erikson'un kuramına dayalı

kimlik evrelerinde (kimlik duygusu, kimlik bocalaması ve kimlik karmaşası) kimlik bunalımının kategorik açıdan iki sonucu vardır; sonuçta ya başarılı kimlik duygusu ya da kimlik karmaşası ağır basacaktır. Marcia (1966), kimlik evrelerine "erken bağlanmış ve kararsız" kavramlarını ekleyerek, Erikson'un iki sonucuna iki seçenek daha eklemiştir. Marcia'nın kimlik evrelerinin getirdiği en önemli husus, konunun süreç içerisinde ele alınmasını kolaylaştırmış olmasıdır. Bu sayede ergenin kimlik oluşumu sürecinin herhangi bir noktasında ne tür bir uyum içerisinde olduğu, bu uyumun zamanla nasıl değiştiği belirlenebilmektedir. Ayrıca Marcia (1980), kimlik bunalımının temelinde karar verme sürecinde kararsızlıkların önemli bir etken olduğunu, kimlik karmaşası sonucu ise ideolojik, cinsel sorunlar ile sizoid yaşam biçimi (kişilerarası iletişimden çekilme) ve antisosyal davranış eğilimlerinin ortaya çıkabileceğini belirtir.

Marcia'ya göre kimlik evrelerinin getirdiği ikinci avantaj, her evrenin kendi içinde hem sağlıklı, hem patolojik yönleri barındırmasıdır. Örneğin, erken bağlanmış kimliğe sahip olanlar bir açıdan bağlanmalar yapmış, bir açıdan ise hep tereddütte olan kişilerdir (Marcia, 1980). Yapılan çeşitli araştırmalarda da

Marcia'nın kimlik evreleri hakkındaki görüşleri desteklenmektedir (Fitch ve Adams, 1983; Waterman, 1988).

Kimlik evrelerini incelediğimizde uyum ve uyumsuzluk kavramlarının önemli olduğunu görmekteyiz. Uyum sürecini üç ana başlıkta açıklayabiliriz (Yavuzer,1987; Şakra, 1987):

- 1) Kişisel Uyum: Geliştirdiği kimlik duygusu ile kendisiyle ve çevresindeki tüm insanlarla sağlıklı ilişkiler kurarak yeterince doyum sağlayan birey uyumlu olarak nitelendirilmektedir.
- 2) Sosyal Uyum: Toplumca benimsenen tutum ve davranışları diğer insanlara yönelten ve katılan kişi uyumlu olarak nitelendirilmektedir.
- 3) Genel Uyum : Toplumda aldığı rollerden ve kurduğu ilişkilerden doyum sağlayan birey uyumlu olarak kabul edilmektedir.

Bu tanımların olumsuz durumları ise uyumsuzluk olarak nitelendirilmektedir (Yavuzer, 1987; Şakra, 1987; Wolff, 1986).

Psikiyatristler ve psikologlar yineleyen uyumsuzluk davranışına bir belirti olarak yaklaşırlar. Bu nokta, davranış bozukluklarını anlamayı kolaylaştırır.

Fiziksel hastalık durumunda, muayene ile doğrulanan belirtiler, doktorun vücudun hangi parçasının ya da sisteminin hastalıktan etkilendiğini anlamasına yardımcı olur. Davranışın ayrıntılı incelenmesiyle doğrulanan psikopatolojik belirtiler ise, uzmanları yaşam zorluklarına ve kişinin yaşadığı çatışmalara karşı uyarır. Her iki olguda da, mesaj pek açık olmasa da, belirtiler hakkında bir fikir edinilmesine yarar. Belirtikilik değiştirmiş bir mesajdır (Wolff, 1986).

Wolff'e (1986) göre, gencin psikopatolojik belirtiler göstermesine neden olan etkenler, birbirine bağlantılı iki tür koşulun sonucu olarak oluşur.

1) Normalde her çocuğun ve gencin karşı karşıya kaldığı toplumsallaşma sürecindeki eksikliklerden kaynaklanabilir. Bunlar,

a) Yaşamın ilk iki üç yılı boyunca annesiyle dengeli bir ilişkinin kurulamayışı,

b) Ailedeki sevgi ve saygının yetersizliği,

c) Toplumun bütününden farklı bir alt kültürde özellikle alt sosyo-ekonomik düzeyde yetiştirildiğinde kimlik karmaşasına dolayısıyla psikopatolojik belirtilerin görülmesine neden olabilir.

2) Genç aşırı baskı altındayken ortaya çıkabilir.

Bu baskılar hastalık, fiziksel özürler, zeka

gelişimindeki yetersizlikten yani çocuğun kendisiyle ilgili etkenlerden ve olumsuz çevresel olaylardan kaynaklanabilir.

Wolff (1986), psikopatolojik belirtilerin genel bir anlamının olmadığını, bireylere özgü ve kişisel bir öneme sahip olduğunu ifade eder. Örneğin, suç sayılan calma, adam öldürme davranışları içinde değişik anlamları barındırabilir. Bir belirtinin özel anlamını kavramak için bireyin geçmiş ve şimdiki yaşantısının araştırılması ile duygu ve düşünceleri hakkında kişilik testlerine verdikleri cevaplar önemlidir.

Bu nedenle psikiyatristler ve psikologlar suç olgusunun, kimlik karmaşası sonucu görülen psikopatolojik belirtilerin bir göstergesi olabileceğini belirtmektedirler (Lie, 1988). Suça psikopatolojik (ya da klinik) açıdan yaklaşanlar, ruhsal hastalıklara neden olan stresslerin aynı zamanda suçu oluşturduğuna yani suçlu davranışın sorunlarla etkili şekilde başa çıkamamanın ve uyum sağlayamamanın sonucunda ortaya çıktığına inanmaktadırlar.

Suçlu kimlik varsayımından hareketle kişilik testleri kullanarak suçlu gençlerdeki psikopatolojik eğilimleri belirlemeye yönelik araştırmalar başlatılmıştır. Örneğin; suçlu ve suçlu olmayanlara kişilik

testleri (Minnesota Kişilik Envanteri-MMPI; Belirti Tarama Listesi-SCL-90; Cornell index, Eysenck Kişilik Envanteri; İnsan Resmi Çiz Testi (Draw-A-Person Test-DAP) Suçluluk Çeklisti (Delinquency checklist-DCL) ve benzeri kişilik testleri) verilerek aralarında fark olup olmadığı araştırılmaktadır. Sonuçta suçlularda nevrotik, psikotik, sosyopatik belirtilerin görüldüğü ve gereksinimlerini doyumak için suç işledikleri belirtilmektedir (Vetter ve Silverman, 1986).

Bu nedenle ülkemizde suç işlemiş gençlerle, suç işlememiş gençler arasında psikopatolojik belirtiler açısından farklılıklar olup olmadığı bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Ayrıca hüküm giymiş gençler, islahevlerinde kaldıkları sürece eğitime tabi tutulmaktadırlar. Bu nedenle, psikopatolojik belirtiler yönünden bir iyileşme olup olmadığı araştırmanın bir başka konusunu oluşturmaktadır.

Amaç

13-18 yaşlarındaki suç işlemiş bir yıl veya daha fazla süredir ishalevinde kalan ve çocuk mahkemelerine gelen ergenler ile alt sosyo-ekonomik düzeye mensup ergenler arasında psikopatolojik belirtiler gösterme açısından manidar farklılıklar var mıdır?

Yukarıdaki amaca ulaşabilmek için şu sorulara yanıtlar aranmaktadır:

1) Islahevinde bir yıl veya daha fazla kalan suçlu ergenlerle islahevine henüz girmemiş (Çocuk Mahkemelerine gelen) suçlu ergenler arasında psikopatolojik belirtiler

gösterme açısından manidar bir fark var mıdır?

2) İslahevinde bir yıl veya daha fazla kalan suçlu ergenlerle, alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen suç işlememiş ergenler arasında psikopatolojik belirtiler gösterme açısından manidar bir fark var mıdır?

3) İslahevine girmemiş suçlu (Çocuk Mahkemelerine gelen) ergenlerle alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen suç işlememiş ergenler arasında psikopatolojik belirtiler gösterme açısından manidar bir farklılık var mıdır?

Sayıltılar

Deneklerin uygulanacak olan SOL-90-R ölçeğini cevaplarırken, gerçek duygu ve düşüncelerini yansıtmaları için gerekli önlemler alınmıştır (örneğin, bu test sonucunda bir not almayacakları, test sonuçlarının araştırmacıdan başka hiç kimseye gösterilmeyeceği, isterler ise kendi test sonuçları ile ilgili bilgi verilebileceği gibi...) Ancak, bunun doğrudan kontrolü mümkün olmadığından, ölçeği cevaplayanların duygu ve düşüncelerini olduğu gibi yansıttıkları kabul edilmiştir.

Sınırlamalar

1) Bu araştırma doğrudan doğruya neden-sonuç ilişkisini saptamak amacıyla planlanmayıp, sadece araştırmaya konu gruplar arasında psikopatolojik belirtiler yönünden farklılıklarının olup olmadığına bakıl-

mıştır.

2) Araştırma Ankara ile izmir İslahevlerinde bir yıl veya daha fazla süredir kalan ve Ankara ile izmir çocuk mahkemelerine gelen suç işlemiş ve alt sosyo-ekonomik düzeydeki gençlerden 13-18 yaş grubunda olanlarla sınırlı kalmıştır.

3) Araştırma yalnız erkek deneklerle yürütülmüş, kızlar dahil edilmemiştir.

Tanımlar

Suç: Araştırmalara bakıldığında suç, tanımlarının oldukça farklı olduğunu görmekteyiz. Ama hırsızlık yapma, cinsel saldırı, gasp, cinayet ya da cinayete teşebbüs, yangın çıkarma ve bu gibi davranışlar yasalarda suç olarak nitelendirilmekte ve çeşitli yaptırımlar uygulanmaktadır (Şakra, 1987; Subaşı, 1979; Yavuzer, 1987).

Suçlu Genç: Ceza Yasası'na göre suçlu genç, suç teşkil eden bir cürüm veya kabahati işleyen birey olarak ele alınmıştır (Subaşı, 1979).

Ancak suç olgusu bu tanımdaki gibi basit olmayıp, suçun ve suç işleyen bireylerin özellikleri açısından oldukça karmaşık ve çok yönlüdür.

KURAMSAL AÇIKLAMALAR ve İLGİLİ

ARAŞTIRMALAR

"İnsanlar yeryüzüne geldiğinden beri, çeşitli gereksinimlerini yardımlaşarak sağlamak ve kendilerini savunmak düşüncesiyle topluluk halinde yaşamaya başlamıştır. Ancak zaman geçtikçe bu toplumsal yaşam ve kişiler arası ilişkilerin boyutları değişerek, büyüyerek gelişmeler göstermiştir. Bireylerin kendi varlık ve sorumluluklarını sürdürebilmek için, yasalar ve törel kavramlarla sınırlandırmalar getirilmiştir. Toplumdaki kişiler, bu normlar ve törel kavramlara uyum sağlayabilmekte, kendilerini diğer insanların yararına sınırlayabilmektedirler. Toplumdaki bazı insanlar ise kendilerine bir sınırlama getirememektedirler" (Şakra, 1987, s.9).

Her toplumda antisosyal davranışlarda bulunan toplumsal ya da hukuksal yaptırımlara konu olan bireylerin varlığı yüzyıllar boyu düşünürleri, hukukçuları, bilim adamlarını yakından ilgilendirmiştir. Bir çok sosyolog, psikolog ve kriminolog bireylerin hangi koşullar altında ve neden suç işlediklerini araştırmaktadırlar.

Çocukların ya da yetişkinlerin suç işleme nedenlerine ve suçlu statüsü kazanma süreçlerine ilişkin

ilk açıklamalar Klasik Okul'un görüşleriyle başlamıştır.

Klasik Okul

Bu okulda suçun kasıtlı olarak yani "özgür irade" yoluyla işlendiği belirtilmektedir. Klasik Okul'a göre insan davranışı, "özgür irade" ürünüdür; insanlar az bedelle çok kazanç elde etmek isterler, yaşam gizilgüçleri bakımından da eşittirler. Özgür irade kavramı, 19. yüzyılda nerdeyse tüm ceza yasalarını etkilemiş suçlu işlediği suçun ağırlığı oranında cezalandırılmıştır. İnsanların belirli davranışların nasıl cezalandırıldığını bilmeleri durumunda, o eylemi gerçekleştirmekten cayacakları düşünülmüştür (Albanese, 1985; Hartjen, 1974).

Pozitivist Okul

Bu okulun öncülerinden biri Lombroso'dur. Bu okula göre insan davranışını belirleyen, iç ve dış etkilendir. Biyolojik, psikolojik ya da çevresel ve toplumsal etmenler, bireyin davranışını yönlendirmektedir. Özgür irade ve tüm insanların eşit oldukları görüşü yadsınmakta, suç işleyenler ile işlemeyenler arasında önemli farklılıklar bulunduğu ileri sürülmektedir (Albanese, 1985;; Yavuzer, 1987). Pozitivist okulla birlikte suça biyolojik, sosyolojik ve psikolojik yönden yaklaşılmaya başlanmıştır.

Biyolojik Açıklamalar

Biyolojik yaklaşım, suçluların davranışlarının biyolojik bozukluklar sonucunda oluştuğunu ileri sürmektedir. Bu yaklaşımın öncülerinden olan Lombroso, suçluluğun katılımla ilgili olduğunu, suçluların ilkel atalarıyla benzerlik gösterdiklerini, suçluların belirgin fiziksel özelliklerinin olduğu, bu fiziksel özelliklerin ise "dar alınları, olağan dışı çene ve kafa biçimleri, kaşlarının birbirine yakınlığı ve çıkıntılı kulaklar" ile karakterize olduğu belirtmektedir (Gectan, 1992; Kaner, 1993).

Daha sonra suçluluğun beden yapısına göre değiştiğini ileri süren Sheldon, tüm insanların beden yapıları bakımından endomorflar, mezomorflar, ektomorflar ve dengeli tipler olarak dörde ayrıldığını belirtmiştir.

1) Endomorflar: Şişman, boyun eğen ve fiziksel etkinliklere ilgi duymayanlardır.

2) Mezomorflar: Kalın kemikli, kasları gelişmiş, atletik yapılı, fiziksel olarak aktif, kendini zorla kabul ettiren ve cüretkar tiplerdir.

3) Ektomorflar: İnce, uzun, inhibe ve içe dönük tiplerdir.

4) Dengeli Tipler: Dikkati çeken belli özellikleri

olmayan karışık kombine tiplerdir (Akt., Kaner, 1993).

Geçmişte yapılan çalışmaların ciddi yöntem sorunlarının olması ve bilgilerin sınırlılığı, suçlu davranışa rasyonel açıklamalar önermekte yetersiz kalmaları nedeniyle değerini yitirmişlerdir. Son yıllarda ise genetikçiler, biyologlar ve nörologlar gibi farklı disiplin alanlarındaki uzmanların insan davranışları üzerindeki yoğun çalışmalarıyla, suçlular yine biyolojik özellikleri açısından incelenmeye başlanmıştır. Bu çalışmalardan bazıları ailenin geçmişi, evlat edinilen çocuklar ve ikizlerle yürütülmektedir. Sonuçta ise, evlat edinilmiş çocuklarla yürütülen çalışmalar suç işleme eğilimi üzerinde genetik etkiler olabileceğini ortaya koymuştur. Diğer bir çalışma alanı ise biyokimyasal faktörleri ele almaktadır. Erkeklik hormonu olan testesteronun ve kullanılan toksik maddelerin suçlu davranışta etkili olduğu belirtilmektedir (Akt; Kaner, 1993).

Her ne kadar biyolojik yapı ile suçluluk arasında ilişki belirtilmekte ise de bireyin yapısı ve çevresel faktörlerin etkileşiminin önemi de dikkate alınmalıdır.

Sosyolojik Açıklamalar

Suç ve çocuk suçluluğunu içinde yaşanan sosyal çevreye bağlı olarak sosyal yapılar, sosyal süreçler ve

sosyal tepkiler acısından acıklayan pek cok kuram vardır.

1) Sosyal Yapı kuramları:

sucluluğu, alt sınıfta geçerli olan kurallara uyum acısından ele almaktadır.

1) Kültürel Aktarım Kuramı (Cultural Transmission Theory):

Shaw ve McKay, yoksul kesimde ve gecekondü bölgelerinde suç oranında görülen farklılığı sosyal değerler ve sosyal kurumlar acısından acıklamaya çalışmıslar ve suçluluğun yüksek ve düşük olduğu bölgeler arasında sosyal değerler ve kurumlar acısından büyük farklılıklar olduğunu bulmuşlardır (Kaner, 1993).

2) Alt Sınıf Kültür Çatışması Kuramı (Lower Class Culture Conflict Theory):

Kültürel Aktarım Kuramından hareket ederek alt sınıflardaki çete etkinlikleriyle suçu acıklamaya çalışan Miller, alt sınıf kültüründe yerleşmiş olan değer ve tutumların sonucu olarak suçun oluştuğunu belirtmektedir (Kaner, 1993).

3) Sosyal Engellenme Kuramı (Strain Theory):

Merton, sosyal ve ekonomik başarıyı yasal yollardan elde etmede başarısız yaşantılarının sonucunda, bireylerin kendilerini engellenmiş ve öfkeli hissetmelerinin onları suca yönelttiğini ileri

sürmektedir.

Merton'un çalışmalarından etkilenen Cohen'e göre çocuk suçluluğu alt sınıf çocuklarının egemen orta sınıf kültürüne gösterdikleri bir tepkidir. Böylece kendilerini alt sınıftan kurtulmuş saymaktadırlar. Onlar, farklı bir değer sistemine göre yetistirildikleri için orta sınıfın beklentilerine ve değer yargılarına kolayca uyamamaktalar ve orta sınıftan gelen öğretmenlere, sosyal görevlilere ve diğer yetkililere ters düşmektedirler. Cohen, alt sınıflardaki çocukların özellikle reddettikleri orta sınıf değerlerini şöyle sıralar: Hırs, sorumluluk, zaman planlaması, isteklerin ertelenmesi, uzak hedefler, beceri sahibi olmak, ekonomik başarı, saldırganlığı denetim altında tutmak, mülkiyete saygı ve onu korumak gibi.. Cohen'in tanımladığı suçlu çocuk alt kültürü (cete), toplumsal normları tersine çevirerek üyelerine statü kazandırmaktadır (Haskel ve Yablonsky, 1983).

II) Sosyal Sürec Kuramları:

Bu kuramlar, insan davranışlarını etkileyen çeşitli sosyo-kültürel kurumları, ilişkileri ve süreçleri ele almaktadırlar. Sosyal süreç kuramlarından en önemlisi olan Sutherland'ın Ayırıcı Birleşimler Kuramı (Differential Associations Theory) dokuz madde altında toplanabilir.

1) Suçlu davranış öğrenilir.

2) Suçlu davranış diğer insanlarla etkileşim sonucu öğrenilir.

3) Suçlu davranışın öğrenilmesinde birincil etken, yakın kişilerarası ilişkilerdir

4) Öğrenilen suçlu davranışta bazen çok karmaşık bazen de çok basit öğrenmelerle birlikte, ilgili dürtü, güdü, akıl yürütme, tutum ve tavırların yönünün önemli bir etkisi olmaktadır.

5) Suçlu davranışlar, yasaların "uyulması gereken" ya da "uyulması gerekli olmayan" olarak yorumlanmasıyla öğrenilir.

6) Birey, kuralları "uyulması gereken" olarak yorumlayanlar ile sürekli ve yoğun bir ilişki içinde olursa suçlu olmaz, aksi halde suçlu olur (Bu ayırıcı birleşimler teorisinin temel ilkesidir).

7) Ayırıcı birleşimlerdeki en önemli kavramlar, sıklık, süreklilik, üstünlük ve yoğunluktur.

8) Suçlu davranışları öğrenme süreci diğer tüm davranışların öğrenilmesinin temelinde yatan öğrenme mekanizmalarını içerir.

9) Bütün bunlara rağmen suçlu ve suçlu olmayan davranışta psikolojik ihtiyaçların büyük bir önemi vardır (Hartjen, 1974 s. 51).

Kriminolojideki sosyal öğrenme kuramının temelini ise Sutherland'ın Ayırıcı Birleşimler Teorisi ve Edimsel Koşullamanın bir karışımı olduğu belirtilmektedir. (Akt; Kaner, 1993).

III) Sosyal Tepki Kuramları:

Suçluluğun, özellikle hükümetin sosyal kontrol kurumları olmak üzere politik olarak güçlü olan bireylerin ya da grupların toplumun daha talihsiz olan bireylerine tepkileri sonucunda ortaya çıktığını ileri sürmektedirler (Akt; Koner, 1993).

Bu kuramın çerçevesinde incelenen Etiketleme Teorisine (Labeling Theory) göre suç, başkalarıyla ilişki kurarak birincil gruplar içinde öğrenilir. Suçun kaynağı ise bireyci ve yarışmacı toplumsal düzenlerdir. İnsanların benzer durumlarda farklı tepkiler gösterdikleri belirtilerek, etiketleme kuramı suçun kaynağına inmediği için eleştirilmektedir (Attar, 1992).

Psikolojik Açıklamalar

Psikolojik yaklaşımlar bireyi davranışa sevkeden güdüleyicilere, bireysel ve kişiler arası dinamiklere odaklanmakta ve bireylerin kendileri için önemli olan kişilerle ve yakın çevresiyle yaşantılarının sonucunda oluşan psikopatoloji nedeniyle suça yöneldiklerini kabul etmektedirler. Temelde kişilik özelliklerine odaklanan

psikolojik kuramlar, sosyolojik, biyolojik kültürel ve çevresel faktörleri reddetmeyip bu faktörlerin etkilerini bireyin yerleşmiş bir yapısının içinde ele almaktadırlar (Kaner, 1993).

Suçluluk konusunda etkin ilk açıklamalardan bir tanesi olan Psikoanalitik Kuram (Psychoanalysis Theory), suçluluğu id, ego ve süperego gelişimindeki patoloji ile açıklar.

id'i yeterince denetleyemeyen ego ile süperego'da yapısal bozukluklar bulunması durumunda, dengesiz bir kişilik oluşmakta bu da davranışı etkileyerek çocuk suçluluğuna neden olmaktadır. Yani bu kurama göre, çocuk ve yetişkin suçluluğunun nedeni üç madde altında toplanabilir.

1) Süperego ve egonun yetersiz gelişmesi sonucu, suç dürtülerinin bir başka deyişle id'in denetim altına alınamamasından kaynaklanmaktadır.

2) Yaşamın ilk üç yılında ego'nun gelişiminin sağlıklı olması antisosyal bir karakter oluşumuna neden olur.

3) Nevrotik suçlulukta etken çok gelişmiş süperego'nun id'in isteklerini yeterince karşılayamamasıdır (Akt. Kızılkaya, 1992).

Jenkins, üst benlikteki yani süperegodaki

bozuklukların suça neden olduğunu ileri sürerek, yeterince gelişmeyen süperegonun içgüdülerin yeterince denetlenememesine ve vicdansızlığın ön planda olmasına yol açtığını vurgular (Albanese, 1985).

Lie ise suçlulardaki ortak özelliğin ego gelişimindeki kusurlar olduğunu vurgular. Suçlularda genel görevlerde ego yeterli derecede gelişmiş iken; engelleyici ve alışılmamış durumlarda, ego yeterli derecede gelişmemiştir. Suçlular duygusal olarak olgunlaşmamış kararsız ve impulsiftirler, kısaca onlarda id hakimdir (Lie, 1988,).

Psikoanalitik kuramın, psikiyatriye mi yoksa psikolojiye mi ilişkin olduğu tartışmalıysa da kriminolojiye katkıları olduğu kesindir. Güdüler, dürtüler ve psikozlar, nevrozlar suçlulukla olan bağlantıları açısından incelenmiştir. Psikoanalizi suçluların sağaltımında etkili bulanlar bile olmuştur. Ancak ruh ve akıl bozukluklarının mi suça neden olduğu, "yoksa akıl ve ruh sağlıkları bozuk olanların toplum dışına itildikleri için mi suç işledikleri tartışmalıdır (Dönmezer, 1981).

Pek çok düşüncesiyle psikoanalitik kuramdan ayrılan Adler ise suçluluğun toplumsal ilgisi yeterince gelişmemiş insanlarda görüldüğünü belirtmektedir.

Doğuştan anne babasıyla kurduğu iş birliği, çocuğun kendini yalnız hissetmemesini sağlar. İşbirliği kavramını kazanamamış bireyler başkalarına nesne olarak bakacaklar, "şımarık" bir hayat tarzı geliştireceklerdir. O'na göre suçlu kişiler, bunun sonucunda diğer insanları sömüren, herkese ait malı ya da başkalarının canını zorla almaya, kendi çıkarlarını başkalarınıninkinden üstün tutmaya yönelimli tiplerdir. Suç işleyenleri toplumsal ilgileri çocukluklarında kazaya uğramış kişiler olarak değerlendirir. Şımarık hayat tarzı çocuğun hayata etkin veya edilgen bir tavır almış olmasına göre değişik renklere bürünebilmektedir. Pasif tutumda bile çocuk herşeyi başkalarından bekleyebilir. Ama eğer daha fazla etkinlik gösteriyorsa, kendisine isteyerek verilmeyen herşeyi aktif olarak başkalarından almaya doğru gidecektir. İşte bu nokta suç işleme olayının başlangıcıdır. Adler, kısaca suçluluğun nedeni olarak, şımarık hayat tarzı ve yüksek etkinlik terimlerini kullanır. Bu iki terim bize suçlu kişinin üstün olduğuna olan inancını, kendini kandıran ve sağduyu noksanlığı olan kimlik yapısına sahip olduğunu gösterir (Adler, 1983;).

Erikson ise, gruptaki ahlak ve davranış sınırlarına getirilen etiketlemenin sapkın veya suçlu

davranışta etkili olduğunu söyler. Burada ise kültürel bütünlük ve yapının sağlamlığı kavramlarını ele alarak yani toplumda var olan geçerli sistemlerin dağılması ve yok olmasının suçlu davranışa neden olduğunu belirtir (Fitch ve Adams, 1983).

Sutherland ve Cressey ise suçluluğun nedenini 6 maddede toplamıştır.

1) Ailede suç işleyen bireylerin veya alkoliklerin olması,

2) Ailede ölüm, boşanma veya terk olaylarının olması,

3) Ailedeki kontrolsüzlük,

4) Baskıcı, kıskanç, geleneklere uygun davranmayan, yüzeysel davranışların ailede kabul edilmesi

5) Çevresel ve ırksal etkenler

6) İşsizlik ve mali sorunlarla aile ilişkilerinin yıpranması (Sutherland ve Cressey, 1966).

Psikoanalitik kurama tepki olarak doğan Davranışçı Ekol ise, her davranışı olduğu gibi suç davranışını da öğrenme ilkelerine göre açıklar.

Davranışçılara göre güdülenmenin temelinde sınırlı sayıda biyolojik kökenli "doğal dürtüler" bulunmaktadır. Bunlar açlık ve susuzluk gibi bedensel gereksinimleri karşılar. Günlük yaşamdaki çeşitli güdüler ise, doğal

dürtülerin öğrenilmiş uzantılarıdır. Örneğin çocuk, doğduktan kısa bir süre sonra ana-babasının onayını sağladığında gereksinimlerinin karşılandığını, karsıtının ise cezalandırılmayla sonuçlandığını öğrenir. Dolayısıyla ilerideki yaşamında ana-babasının ya da toplumun onaylayacağı davranışlara yönelir. Onay ve başarıya yönelik bu güdülere, "edinilmiş dürtüler" denir. Davranışçı psikologlara göre, normaldışı davranışların tümü, gerekli uyumlu davranışların ve yeteneklerin öğrenilememiş olması, bunların yerine etkisiz ve uyumsuz davranışların öğrenilmiş olması ve dolayısıyla, karar vermeyi gerektiren çatışma durumlarında bireyin yetersiz kalması sonucu ortaya çıkar denilmektedir (Geçtan, 1992,).

Öğrenme kuramcılarında Transler, suç işleme nedenlerini ödül ve ceza kavramlarıyla açıklar. Bireyin suçlu olup olmayacağını ailenin suça yönelik tutum ve duyarlılıklarında ve koşullandırma yöntemlerindeki farklılıkların ve suça ilişkin sınıfsal tutumlardaki farklılıkların belirlediğini söyler (Haskell ve Yablonsky, 1983).

Fransız bilimadamı Tarde ise suç işleme sürecini taklit sürecine benzeterek, suçun bir meslek gibi öğrenildiğini vurgular(Haskell ve Yablonsky, 1983).

Psikolojik ve sosyolojik açıklamaları birleştiren Jeffery, Toplumsal Eleme Kuramını (Social Elimination Theory) geliştirmiştir. Suç işleme oranlarının yüksek olduğu bölgelerin toplumdaki soyutlanması, karmaşık sözkonusudur. Bu bölgelerde yaşayan suçlular, gerçek kimliklerini saklamakta ve kişiliklerini göstermemektedirler. Suçlu birincil ilişkilerden yoksun olan ve acı çeken birisidir. Yalnız, soyutlanmış, güvensiz, saldırgan, sevilmediğini ve istenmediğini düşünen, yetersizlik duygusuna sahip bireylerdir. Jeffery toplumsal elemeyi; bireysel eleme, grup elemesi ve yasal eleme olarak üç grupta inceler. Bireysel elemeye uğrayanlar, genellikle sosyopat olarak nitelendirilmektedir. Kişisel ilişkilerden soyutlanmakta ve dışlanmaktadır. Grup elemesindeyse, bireyin üyesi olduğu grup toplum tarafından elenmektedir. Toplumun çeşitli kesimleriyle bütünleşememek, toplumda elenmeye neden olmaktadır. Yasal elemeyse, bireyler ait oldukları grupların özelliklerine göre, farklı yasal tepkilerle karşılaşmaktadırlar. Siyahlarla beyazların, alt sınıftakilerle üsttekilerin, yoksullarla varlıklıların karakollarda, mahkemelerde, okullarda ve hemen her yerde aynı tepkilerle karşılaşmadıkları kesindir. Karmaşık bir toplumda yöneticileri seçen

yurttastır, ancak devletin işleyişi uzman politikacılar ile çeşitli baskı gruplarının elindedir (Haskell ve Yablonsky, 1983).

Yirminci yüzyılda çocuk suçluluğunu tek bir kuramla açıklamak çoğunlukla yetersiz kalmaktadır. Günümüz düşünürleri çocuk suçluluğuna öncelikle sosyolojik açıklamalar getirmekte, ancak psikolojik açıklamaları yadsımamaktadırlar. Çünkü birey toplumun bir parçasıdır ve toplum bireyi, birey de toplumu etkilemektedir.

Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Psikiyatristler ve psikologlar suçlu ergenlerin problemleri ile sürekli ilgilenmişlerdir. Bu konuda dikkate değer incelemeler psikoanalitik kuramcılar (Aichorn, 1925; Friedlander, 1949; Johnson, 1949) tarafından yapılmış olup, suçlu ergenlerle terapötik ilişkiler kurmanın yanısıra onların gelişimsel ve psikolojik durumları ile de ilgilenilmiştir. Suç davranışının karmaşık olması nedeniyle psikopatolojik karşılaştırmalar yapabilmek için çoklu neden-sonuç ilişkileri ile suç davranışının doğası anlaşılmaya çalışılmıştır (Gibbons, 1970; Mc Cord ve Mc Cord, 1958; Offer ve ark., 1979). Karşılaştırmalarda sorulan sorular

sunları kapsamaktadır.

1. Ergenlerdeki suç hareketleri psikiyatrik rahatsızlıkların işaretleri midir?

2. Suçluluk eylemlerini kapsayan davranışlar bir psikiyatrik hastalık oyunu mudur?

3. Suçlu davranışları önlemek için suçlu ergenlere verilen psikiyatrik eğitim anlamlı bir etki yaratabilir mi?

Psikiyatride var olan suçlulukla ilgili literatür, halen bu üç soruyu tartışmakla ve açıklığa kavuşturmakla ilgilidir.

Glueck'ler (1950), 1930'lardan sonra hapisteki 500 suçlu ile uzunlamasına bir çalışma yapmışlardır. Kontrol grubu aynı yaşlarda benzer zeka düzeyinde, aynı etnik gruptan ve aynı yerlerde oturan erkeklerden seçilmiştir. Kişiliğin değerlendirilmesi psikiyatrik görüşmelerle ve Rorschach Test ile yapılmıştır. Sonuçta, topluma kendini ispat etme çabasında olan gencin gösterdiği yanlış sapmalar suçlu ergen grubunda %45.2 iken suçsuz ergen grubunda %20.6 bulunmuştur. Analizde suçlu gençlerde suç işlememiş gençlere oranla daha fazla saldırgan davranışlara da rastlanmıştır. Suçlularda genel uyumsuzluk %15.8 iken suçlu olmayan gençlerde bu oran yalnızca %1.5, sosyal yetersizlik suçlularda %34.6 suçlu

bu oran %10'dur. Belirsizlik, suçlu gençlerde daha çok korku ve kaygı yaratmaktadır. Suçlu gençlerde gözlenen en önemli farklılıklar ise şüphecilik, savunmacılık, yıkıcı ve zararlı davranışlardır. Suçlu gençler suçlu olmayan gençlere oranla kendileriyle ve diğerleriyle ilişki kurmada çok zorlanmaktadırlar. Narsistik eğilimler gücün artması, üstünlük, prestij, rol, hayranlık gibi kavramlarla açıklanır. Suçlu grupta narsistik eğilim %13.2 iken suçsuz grupta bu oran %5.5 olup, bu fark istatistiksel açıdan oldukça anlamlıdır. Mazohizm abartmalı kimlikle ilgili önemsememe /küçümseme, boyun eğicilik, ailecilik, fedakarlık, düşkünlük, bağımlılık ve ızdırap çekmeye eğilim kavramları ile tanımlanır. Suçlu gençlerde mazohistik eğilimler oldukça yüksek oranda bulunmuştur. Yine suçlu gençlerde düşük uyum, asosyallik, ilkel düşünce tarzı, merkezi sinir sistemi bozuklukları, psikotik ve şizofrenik rahatsızlıklar, delüzyonel fikirler, nörotizm, psikopatik eğilimlerinin olduğu görülmektedir.

Mc Gurk ve Bolton (1981), Psikolojiksel Tarama Envanteri (Psychological Screening Inventory - PSI) ve Eysenck Kişilik Envanteri (Eysenck Personality Questionnaire - EPQ) kullanarak, 17 ve 20 yaşlar arasındaki gençlerle yaptıkları araştırmada, suçlularda

zeka gelişiminde yetersizlik, sosyal uyumsuzluk, savunma mekanizmalarının yoğunluğu, nörotizm ve yalancılık puanlarının yüksek çıktığını belirtmektedirler. Yine aynı çalışmada, dilin kullanılma derecesinin okuldaki öğrenci deneklerde daha yüksek çıktığı görülmüştür.

Lewis ve arkadaşları (1985), 12-18 yaş arasındaki cinayet suçu işlemiş ergenlerle yaptıkları bir araştırma sonucunda, bu ergenlerde psikotik semptomların, büyük nörolojik bozuklukların, psikotik ilişkiler ve fiziksel saldırganlığın ön planda olduğunu kliniksel verilerden yararlanarak bulmuşlardır.

Lewis ve arkadaşları (1985), 64 beyaz ve 41 zenci suç işlemiş ergenlerin tıbbi özgeçmişlerini inceledikleri bir araştırma sonucunda, siyah ırka mensup suçlu ergenlerin suçlu olmayan zenci ergenlerden, şiddet davranışları yönünden ayrıldıklarını, olumsuz sosyal, çevresel etkenlerden suçlu olmaya zencilerin daha çok etkilendiklerini, zencilerin suç işleme oranının beyazlara göre daha fazla olduğunu, zenci popülasyonda hastalıklar, duygusal rahatsızlıklar, zayıf impuls kontrolü gibi belirtilerin daha sıklıkla görüldüğü, zencilerin ailelerinden daha çok fiziksel zarar gördüklerini, hem zenci hem de beyaz suçlu gençlerin ailelerinde psikopatolojik belirtilerin basit aykırı

davranışlar şeklinde görüldüğünü bulmuşlardır.

Lewis ve arkadaşları (1986), cinayet suçu işlemiş 15 gençle Halstead-Reitan Battery of Neuropsychological Test, Bender-Gestalt, İnsan Resmi Çiz Testi (Draw-A-Person Test), Wechsler Yetişkinler için Zeka Testi (Wechsler Adult Intelligence scale-Revised) ve Rorschach test kullanarak yaptıkları araştırmada 6 denekte şizofreni 2 denekte de manik depresif belirtilerin olduğunu diğerlerinin hemen hepsinde çeşitli psikopatolojik belirtilerin olduğunu bulmuşlardır.

Lewis ve arkadaşları (1988), 1979 ve 1985 yıllarında yaptıkları çalışmaları da kapsayan 12-18 yaşları arasındaki cinayet suçu işlemiş ergenlerle Bellevue Adolescent Interview Schedule kullanarak ve psikiyatrist değerlendirmelerini dikkate alarak yaptıkları ergenlerin kimlik kavramlarını etkileyen kalıtımsal ve çevresel karakteristiklerini inceledikleri araştırmada zaman ve ortama göre kronik psikoz veya kronik psikopatik özellikler gösterdiklerini, öğrenme güçlüğü, zihinsel gelişme yetersizliği, nörolojik bozukluklar, impulsivite, duygusal değişim açısından hızlılık, kontrol yeteneğinin azalması sonucu nörolojik bozukluklar, paranoid düşünceler ve algı bozukluğu sonucu yüksek düzeyde saldırgan davranışlar olduğunu

bulmuşlardır. Ayrıca cinayet suçu işleyen gençlerin daha önceden bu suç türünü işledikleri veya işlemeye teşebbüs ettikleri belirtilmektedir.

Yine Lewis ve arkadaşları (1989), "Şiddet Suçlarının Başlangıcı Kuramı (Toward a Theory of the Genesis of Violence) adlı araştırmalarında 1976 dan 1988 yılına kadar olan dönemde araştırmalarına katılan denek sayısına ilaveten 95 şiddet suçlusu gence Weschler Intelligence Scale for Children (revised) Bender-Gestalt Test ve Rorschach Test uygulamışlar, sonuç olarak inceledikleri grubun üçte birinin psikiyatrik bozuklukları olduğunu göstermişlerdir. Bu bozuklukların başlıcalarını şöyle sıralamışlardır.

1. Merkezi sinir sisteminin fonksiyon bozuklukları,

2. Anmezi, dikkat bozuklukları, dejavu, halüsinasyonlar, automatizm, baş ağrısı, başdönmesi, delüzyon, unutkanlıklar,

3. Afpektif bozukluklar,

4. Psikotik belirtiler.

İlginc bir bulguları da psikopatolojik nedenle davranış bozukluğu gösteren gençlerin suçluluk derecelerinin, toplumsal ve ailesel nedenlerle suç işleyen gençlerden daha yoğun olduğudur.

Anderson ve Holcomb (1983), Missouri'de 1975 ile 1979 yılları arasında değişik suçlardan dolayı psikiyatrik değerlendirmeleri için MMPI (Minnesota Multiple Personality Inventory) uygulanan değişik suçlar işlemiş 110 suçlu erkek grubuyla yaptıkları çalışmada bes grup üzerinde durmaktadırlar.

1. Paranoid fikirler nedeniyle suç işleyenler.

2. Alkol alışkanlığına bağlı olarak suç işleyenler, işlenen suçların %82'sinin alkol alındıktan sonra ortaya çıktığını belirtmektedirler.

MMPI, uygulanan grupta yüksek düzeyde şizofreni, paranoya, psikasteni semptomları görülmüştür. Bunun yanısıra %77'sinde zeka gelişiminde yetersizlik %2'sinde psikoz, %67'sinde şüphencilik, %36'sında delüzyonel fikirler ve %26'sinde halüsinasyonlar görülmüştür.

3. Agresif grup,

4. Bu grupta, paranoid kişiliğin içinde sosyopati ve karar verme konusundaki davranışları içeren kişiler yer alır.

5. Stressli, anksiyeteli tipler bu grupta yer alır.

McManus ve arkadaşları (1984), ortalama yaşları 16 olan 71 suçlu gence suçluluk çeklisti (Delinquency Checklist DCL), Hamilton Oranlama Skalası (Hamilton

Rating Scale) ve Carroll Kendini Değerlendirme Skalası (Carroll Self-Rating Scale) vererek yaptıkları çalışma sonucunda şizofrenin %4, şizoid kişilik bozukluklarının %6, büyük affektif bozuklukların %15, distimik bozuklukların %3, borderline (sınırdaki) kişilik bozukluklarının %37, hafif zeka geriliğinin %4, kişilik bozukluklarının %7, madde/alkol kullanımının %13 ve yapısal bozuklukların %11 oranında olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca yaptıkları psikiyatrik teşhislerde aşağıdaki dört özelliğin öncelikle görüldüğünü belirtmektedirler.

1. Deneklerde psikopatolojik belirtilerin çokluğu ve semptomların şiddetli oluşunun ilk sırada yer alması

2. Bütün deneklerde semptomatik disfonksiyon bölgelerinin yaygın olduğu ve çoklu psikiyatrik semptomlar görülmesi,

3. Madde kullanımı/Alkol (%63), borderline kişilik bozukluğu (%44) ve büyük/küçük afektif bozukluklar (%38) yaygın olarak görülmektedir.

4. Ergenlik döneminde, suçun şiddeti arttıkça yetişkinlik döneminde BPD (borderline personality disorder) tanılı suç işleme oranının arttığı sıkça görülmüştür.

Lueger ve Hoover (1984), 12-17 yaşları arasındaki 50 suçlu gençle MMPI (The Minnesota Multiple Personality

Inventory) kullanarak yaptıkları çalışma sonucu endişe-ıçe kapanıklılık ve davranış problemleri olduğu bulunmuştur.

Toit ve Duckitt (1988) 63 şiddet suçu işlemiş gence MMPI, ve Picture Situation Test (PST) (Resim Durumsal Test) uygulanarak yaptıkları araştırma sonucu, saldırgan impulsif davranışların yetersiz kontrolünün şiddet hareketlerinin yoğunluğunun belirleyicisi olduğunu, yine aynı oranda bu davranışların çok fazla kontrol edilmesinin de şiddet hareketlerinin yoğunluğunu belirlediğini, bu tür kontrol durumlarının olduğu gençlerde ise düşmanlık, paranoid düşünce ve kişilik bozukluğunun görüldüğü bulunmuştur.

Lie (1988) 27 yaşına kadar olan tüm suç türlerini kapsayan projektif tekniklerden The Zulliger Test(ZST), the İnsan Resmi Çiz Testi (Draw-A-Person Test DAP), El Testi (The Hand Test HT), Fotoğraf El Testi (The Photo-Hand-Test PHT) ve Renkli Kaydırma Testi (The Colour Slide Test CST) testlerini kullanarak 2203 erkekle oldukça geniş çaplı bir araştırma yapmıştır.

Lie, suçlularda homoseksüalite belirtilerinin görülmediğini, ancak cinselliğe düşkün olduklarını, bu bulguların da karşıt cinsle ilgili endişelerin yoğunluğu kadar erkek olmaları ile ilgili aşırı düşünceleri yani

erkekliklerine aşırı önem verdikleri yorumunu da beraberinde getirdiğini vurgular.

Ona göre suçluluğun şiddeti arttıkça çevreyle ilişki kurma ve özsaygının yükseltilmesi çabaları artmaktadır. En sonunda ise kimlik kavramlarında ve kimlik algılamalarında bozulmalar görülmektedir. Saldırgan davranışları hakkındaki bulgular, davranışlarda tutarsız oldukları kadar özgün fikirlerinin de olmadığını göstermektedir.

Lie araştırmasının sonucunda çeşitli psikopatolojik faktörleri ele alarak açıklık getirmeye çalışmaktadır.

1) Agresyon: suçluluk çocukta içe kapanıklılık, düşmanlık, sadistlik, vurup-kırma ve düşmanca duygularla belirlenmektedir. Saldırgan duygular 14 yaşta yoğun olarak görülmekte, depresyon ve duygusal bozukluk (kararsızlık) ile karakterize olmaktadır.

2) İtaat: suçlularda küstahlık, duygularda karışıklık, otoriteyi tanımama, gelenekleri hiçe sayma baskındır ve savunucu tutum görülür.

3) Hiperaktivite: Motor aktivitede bozulma ve hiperaktif hareketlerle suçluluk arasında ilişki vardır.

4) Cinsellikle ilgili önemli korku ve çekismelerin olduğu görülmektedir.

5) Psikopatik Kişilik: Psikopatik aile yapısına sahip çocuklarda psikopatik kişilik ve suç eğiliminin olduğu görülmüştür.

6) Depresyon: Psikolojik araştırmalar suçlu gençlerde depresyon oranının yüksek olduğunu göstermektedir.

7) Sinirlilik: Sık sık görülür ve en belirgin özelliği uykusuzluktur.

8) Gerginlik, Korku ve Kaygı: Suçlularda yüksek düzeyde kaygı ile belirsizlik, stress ve panik, kardiovasküler semptomlar ve kas gerginliği görülmektedir. Psikosomatik semptomlardan mide sorunları ve kabızlık oldukça sık görülmektedir.

9) Nörotizm: Suçlularda sorumluluk alma çok azdır. Mazohistik eğilimler ve kendilik kontrolünün zayıflığı göze çarpmaktadır.

Suçlularda gelecekle ilgili beklentilerin olmaması, ümitsizlik, gerginlik, gerginlik duygusuna gelecekte kaygının katılımı ve kaygı toleransının düşüklüğü, psikopatik eğilim, psikopat olmayanlarda otonomik semptomların çokluğu dikkat çekmektedir. Yine suçlularda psikosomatik semptomların sıklığı, mide sorunları, kabızlık görülmektedir. En sık suç işlenen yaş ise 14'dür.

Grossman ve Cavanaugh (1989) "Cinsel Suçlularda Psikiyatrik Semptomlar Önemsiz mi?" adlı araştırmalarında, MPI kullanılarak 7-72 'yaş arasındaki 36 cinsel içerikli suç işlemiş bireylerle yaptıkları araştırmada iki boyutta karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu boyutlar 1) İşlediği suçu inkar veya kabul etme durumu 2) Davranışlarının yasal olmadığını anlayıp anlayamadıklarıdır. Cinsel suçluların duygu ve davranışlarını sıklıkla inkar ettikleri ve davranışlarının yasal olmadığını algılayamadıkları, sık sık psikopatolojik belirtilerden olan antisosyal tutumlar, depresyon, somatizasyon ve düşünce bozuklukları görüldüğü ve psikiyatrik semptomların şiddet derecesine göre cinsel bozuklukların reddedildiğini belirtmektedir.

Grossman ve Cavanaugh (1990), Cinsel Suçlularda Psikopatoloji ve İnkâr adlı araştırmalarında 17-77 yaş arasındaki 53 cinsel suç işlemiş bireye MMPI vererek yaptıkları araştırmada yine, iki boyutta karşılaştırmalar yapmışlardır. Bu boyutlar a) Sapkın cinsel davranışların kabul edilmesi veya kabul edilmemesi, b) Yaptıkları davranışın yasal olup olmadığını anlamadır. Sonuçta; a) Sapkın cinsel davranışlarında psikopatolojik semptomların olduğundan az gösterilmek istenmesi, b) Psikopatolojik belirtiler nedeniyle davranışlarının yasal olmadığını

anlayamadıkları c) Yine bu kişilerde psikopatolojik belirtilerden antisosyal davranışlar, depresyon, somatizasyon ve bilissel bozuklukların oldukça yoğun olduğu görülmektedir. cinsel suçlularda psikopatolojinin kabul edilmemesinde cinsel suçun şiddetinin artırıcı işlevinin olduğunu belirtmektedirler.

Literatürde SCL-90-R'nin suçlulara uygulanışıyla ilgili tek bir çalışmaya rastlanmıştır.

Horwitz ve White (1987), Cinsiyet Rollerini ve Ergenlerdeki Psikopatoloji Tipleri adlı araştırmalarında 12-18 yaş arasındaki kız ve erkek suçlulara SCL-90-R ve Kişilik Özellikleri Envanteri (Personal Attributes Questionnaire-PAQ) vererek saptadıkları psikopatolojik belirtilerden olan kaygı düzeyleri ile birlikte kimlik algılamaları, ilaç ve alkol kullanma davranışları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Sonuçta, kız ve erkeklerde yüksek kaygı düzeyi ile birlikte yüksek oranda alkol ve ilaç kullanımına rastlanmıştır. Yine kız ve erkeklerde kendi kimlikleriyle ilgili algılamalarında ve davranışlarında sapmalar görülmüştür.

Yurt dışında yapılan araştırmalara bakıldığında suçlu gençlerdeki özellikler şöyle sıralanabilir.

1) Suç işlememiş gençlere oranla okuduklarını anlamada zorluk çekme.

2) Aile içi fiziksel saldırılar, modelde gözlemlenen saldırgan davranışlar, kimlik bunalımı sonucu meydana gelen bilişsel bozulmalar, paranoid kişiliğin katılımı ile hiperaktif ve impulsif tarzda saldırganlık, cinayet eylemine girişme ve cinayet eylemlerini gerçekleştirme.

3) Evlilik kurumu, sosyal ve ekonomik düzeyler, örf, adet ve dini inanış gibi etkenlerin önemini yitirerek aşırı masturbasyon, heteroseksüel davranışlar, hayvanlarla cinsel ilişki kurma (bestioseksüellik), teşhircilik gibi cinsel sapmaların görülmesi.

4) Alkol ve uyuşturucu madde kullanımı, olduğundan fazla veya çok az yemek yemek, uyku bozuklukları görülmesi.

5) Özellikle cinsel suçlu grubunda, psikopatolojik semptomların olduğundan az gösterilmek istenilmesi, yaptıkları davranışın yasal olmadığını inkar etmeleri, psikopatolojik belirtilerden antisosyal davranışlar, depresyon, somatizasyon ve bilişsel bozuklukların oldukça yoğun görüldüğü,

6) Suç işleme sıklığı, şiddet davranışları ve kendilerini üstün görme duygularının olması

7) Kendi içine kapanıp kuşkulu ve kuruntulu olma, nedeni belli olmayan ya da çabuk değişen duygusal

tepkiler gösterme.

Ülkemizde Suçlularla İlgili Araştırmalar

Ülkemizde suçlulara ilişkin yapılan çalışmalar genellikle suçluların demografik özellikleri, psiko-sosyal yapı ve özellikleri üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Literatürde ilk yapılan araştırma Saran'a aittir. Bu çalışmada, İstanbul'da işledikleri suç nedeniyle 18 yaşından küçük çocukların sosyo-kültürel özelliklerini incelediği çalışmasında cinsel suç, mala karşı işlenen suç ve şahsa karşı işlenen suçların öncelikle sosyo-kültürel faktörlerce, ikinci olarak da bireyi birbirlerinden bağımsız olarak etkileyen sosyo-kültürel ve psikogenik faktörlerden etkilendiği vurgulanır (Saran, 1968).

Söhmen ve Söhmen (1978), "Suçlu Erkek Adolesanlarda Ev-Ağaç-İnsan Testi ile Kişilik Değerlendirilmesi" adlı çalışmalarında, 12-18 yaşları arasındaki 30 suçlu gence projektif testlerden Ev-Ağaç-İnsan testini uygulamışlardır. Suç işlememiş yaşlılarına göre, ebeveynlerle ilişkilerde kaçamaklık, kaygı, şizoid belirtiler, düşmanlık, saldırganlık hisleri, yetersizlik ve güvensizlik hisleri, cinsel endişe, çatışma ve kastrasyon hisleri, paranoid tutumlar, obsesif-kompulsif eğilim, rijidite gibi semptomlar daha yoğun görülmektedir.

Subaşı (1979), "Psikososyal Yönden Çocuk Suçluluğu" adlı araştırmasında Ankara, Eskişehir ve İzmir İslahevlerinde 14-17 yaşları arasındaki 625 suçlu gence, Cornell İndeks ve bir Bilgi Toplama Formu uygulamıştır. Suçlu gençlerde uyum kusurları, sınırlılık, endişe hali, depresyon, hipokondri ve psikopatik arazların söz konusu olduğu, bu semptomların görülmesinde ise köy ve gecekondü kökenli olmanın etkili olduğu bulguları arasındadır.

uluğtekin (1985), "Hükümlü Çocukların Benlik Tasarımlarıyla Yeniden Toplumsallaşmaya Yatkınlıkları Arasındaki İlişkiler" adlı araştırmasında 13-21 yaşları arasındaki hükümlü gence, Benlik Tasarımı Envanteri (BTE) uygulamıştır. Sonuçta olumlu benlik tasarımının ıslah sürecinin başından itibaren , suçlu gencin kurumdaki ve kurum dışındaki birincil ve ikincil gruplarla ilişkilerinin olumlu olmasına, iş eğitimden yararlanmasına, kurumda kendisini daha iyi tanınmasına ve kabulüne kısaca yeniden toplumsallaşmaya yatkınlığını arttırdığı belirtilmiştir.

Akman ve Zengin (1985), suçlu çocukların psikososyal yönden inceledikleri, 8-16 yaşları arasındaki 380 cinsel suçlu, mala karşı suçlu ve şahsa karşı suçlu gençle

(araştırmada sadece deneklere anket uygulandığı belirtilmiş, hangi anket uygulandığı belirtilmemiştir) yaptıkları araştırmalarında, suçlu gençlerin uyum kusurlarının olduğu, mesleklerde sebatsızlık, sorumsuzluk, zora gelememe gösterdikleri ve haz ilkesine göre hareket ettikleri bulunmuştur.

Yavuzer Ankara (1987), İzmir ve Elazığ İslahevinde yaptığı araştırmada 15-18 yaşlarındaki hüküm giymiş gençlere Cornell Index yanında Eysenck Kişilik Envanteri vererek hangi tür suçları işledikleri, onların yakın çevreyle ilişkileri, pratik yetenek durumları, kişilik özellikleri ve kaygı düzeylerini incelemiştir. Eysenck Kişilik Envanterinden elde edilen puan ortalamalarına bakıldığında Psikotizm ve Dışadönüklük ölçekleri açısından normal deneklerin suçlu deneklere göre belirgin bir üstünlük gösterdikleri Nörotizm ölçeği açısından anlamlı bir farklılığın bulunamadığı, yalan ölçeği açısından suçlu grubun anlamlı olarak farklı olduğu, mala ilişkin suçlu grubunun Psikotizm, Dışadönüklük ve Nörotizm ölçekleri açısından daha yüksek ortalamalara sahip oldukları gözlenmiştir. Cornell Index'in uygulanmasından elde edilen bulgularda, suçlu kişilik yapısında uyum kusuru, sinirlilik ve endişe hali,

hipokondri ve asteni ile psikopatik belirtilerinin daha yoğun olduğu gör÷lmektedir. Araştırmanın sonunda ise kişilik kusurlarının yanısıra, bu kusurlarını giderecek düzeyde zekadan da yoksun olan çocukların elverissiz yakın çevre koşulları içinde suç işleme olasılıklarının daha kuvvetli olduğu belirtilmektedir.

şakra (1987), Ankara Kalaba Çocuk İslahevindeki 14-18 yaşları arasındaki 109 suçlu gencin yaşlarının ve uyum özelliklerinin suç türleriyle ilişkisini incelemiştir. Hacettepe Kişilik envanteri suçlu gençlerin kişisel, sosyal ve genel uyumlarını belirlemek amacıyla uygulanmıştır. Verilerin analizi sonucunda, hırsızlık ve cinsel suçlara yönelen çocukların sosyal ve genel uyum düzeyleri arasında cinsel suçlular açısından anlamlı bir farklılık bulunmasına karşın, adam öldürme hırsızlık ve cinsel suçlara yönelen çocukların kişisel sosyal ve genel uyum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Çocukların yaşlara göre işledikleri suç türleri arasında anlamlı bir farklılık gör÷lmemiş, ancak tüm gruplarda 14 yaş en çok suça yönelinen yaş olarak tesbit edilmiştir.

Cezaevi koşullarının kişinin ruh sağlığı üzerindeki etkilerini inceledikleri araştırmada Bogenç ve

arkadaşları, Ankara Yarıaçık Cezaevinde bulunan yaşları 21-40 arasında olan gönüllü 50 suçlu üzerinde çalışmışlardır. SOL-90 testinin verilmesi sonucunda elde edilen bulgular, en sık görülen belirtilerin yeme ve uyku bozuklukları, en az görülen bozuklukların ise fobik anksiyete olduğunu, somatik belirtilerin de oldukça yaygın olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır (Bogenc ve ark., 1990).

Silah, "Cinayet nedeniyle hüküm giymiş olan 100 deneğe, onları bu suçu işlemeye yönelten duygusal etmenleri araştırmaya yönelik olarak geliştirilmiş bir anket uygulamıştır. Sonuçlar, deneklerin uyumsuz kişilik yapılarının onları adam öldürmeye yönlendirdiği; adam öldürmenin düşmanlık, kin, nefret gibi duyguların çok yoğun olduğu sırada ortaya çıktığı ve bu eylemleri sırasında aşırı kıskırtmanın söz konusu olduğu yönündedir. Ancak bir kişilik envanteri kullanmadan sadece araştırmacı tarafından geliştirilmiş bir anket yoluyla deneklerin kişilik yapılarıyla ilgili sonuçlar çıkarmak, ayrıca kontrol grubu kullanmadan verileri sadece yüzdelerle puanlara dayalı olarak yorumlamak araştırmanın sonuçların kuşkuyla bakılmasına neden olmaktadır" (Akt; Kaner, 1991 sf. 69).

Türkiye'de yapılan araştırmalara genel olarak

bakıldığında suçlu gençlerde uyum kusurlarının yoğunluğu, sinirlilik ve endişe hali ve somatik belirtilerin yaygın olduğu görülmekle birlikte, sosyo-ekonomik düzeyin suçlulukta önemli etkilerinin olduğu görülmektedir.

Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi:

Gerek, çocuk mahkemelerinin kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun Tasarısı gerekse suçlu çocukların sağaltımlarında kullanılan tekniklerin hemen hepsi suç işleyen çocuğun zihinsel, duygusal, ahlaki ya da toplumsal özellikleriyle tanınmasını ve gereksinmelerinin anlaşılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadırlar. Çünkü bütün bu özellikler suçlu gençlerin başarılı bir kimlik geliştirip geliştiremedikleri sorunuyla yakından ilgilidir.

Literatürde SCL-90-R ile ilgili tek bir araştırmaya rastlanmış olması, bu ölçekle suçlular üzerinde az sayıda çalışıldığını göstermektedir. Bu nedenle SCL-90-R ile bir çalışma yapılmasının alana yeni katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Ayrıca gerek yurt içinde, gerek yurt dışında ıslahevlerine ve çocuk mahkemelerine gelen suçlu grupların psikopatolojik belirtiler açısından farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bir araştırmaya rastlanılamamış olması, böyle bir çalışmanın başlangıç

olacağı ve bundan sonra bu yöndeki araştırmalara bir öncülük niteliği taşıyabileceği düşünölmektedir.



BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu araştırmanın, bir yandan ele alınan gruplarda psikopatolojik belirtilerin olup olmadığının anlaşılması amaçlandığı için betimsel bir çalışma, bir yandan da suçlu ergenlerle ilgili konuya yeni bilgi katma amacı gütmesi nedeniyle temel araştırmalardan olduğu kabul edilebilir.

Önceki bölümde "Araştırmanın Amacı ve Cevap Aranacak Sorular" alt bölümdeki belirtilen amacı gerçekleştirmek ve alt bölümdeki ilgili sorulara cevap aramak için izlenen yol bu bölümde özetlenmiştir. Ayrıca araştırma sorularına cevap aramada kullanılan ölçeğin bu araştırma için güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları yapılmış, bu çalışmaya ilişkin yöntem bilgileri ve bulgular da bu bölümde özetlenmiştir.

II. 1 ARAŞTIRMA GRUPLARI

Araştırma, Ankara merkezi içinde alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin devam ettiği Abidinpaşa Lisesi ve Ortaokulu, Gülveren lisesi ve 60. Yıl İlköğretim Okuluna devam edenlerden ulaşılabilen tüm öğrenciler, ayrıca Ankara ve İzmir İslahvleri ile Çocuk Mahkemelerine araştırmanın yapıldığı tarihlerde gelen tüm çocuklar araştırmayı katılmışlardır. Ancak Ankara Çocuk

Mahkemelerine gelen deneklerin sayısı çok az olduğu için suçüstü yakalanmış ve Anafartalar Polis Karakolu'na getirilmiş ergenler de Çocuk Mahkemelerine gelen ergen grubu ile birlikte araştırmaya dahil edilmişlerdir. Toplam 656 deneğe kız suçlu sayısının çok az olması ve ulaşılamaması nedeniyle kızlar dahil edilmemiş, araştırmaya yalnız erkek denekler katılmışlardır. Bunlardan çocuk mahkemelerine ve Anafartalar Polis Karakoluna gelen deneklerin toplam sayısı 100, yaş ortalaması 15,01, standart kayması 1.55; okullardan gelen deneklerin toplam sayısı 402, yaş ortalaması 15.48, standart kayması 1.47; çocuk İslahevlerinden gelen deneklerin toplam sayısı 154, yaş ortalaması 16.6, standart kayması 1.17; tüm deneklerin toplam sayısı 656, yaş ortalaması 15.41, standart kayması 1.53 ve ranjı 13-18'dir. Deneklerin araştırmada ele alınan kurumlara göre dağılımları Tablo-1'de görüldüğü gibidir.

TABLO 1: Deneklerin Kurumlara Yaşlara Göre Frekans
Dağılımı ve Örneklem İçi Yüzdeleri

ÇOCUK							
MAHKEMELERİ	YAS	13	14	15	16	17	18
	f	23	17	23	16	15	6
	%	22,33	16,50	23	15,53	14,56	6
	n	100					
	%	15,24					
OKULLAR	YAS	13	14	15	16	17	18
	f	39	74	89	98	56	46
	%	9,67	18,36	22,08	24,38	13,89	11,41
	n	402					
	%	61,28					
ISLAHEVLERİ	YAS	13	14	15	16	17	18
	f	1	10	19	25	62	37
	%	,66	6,49	12,33	16,55	41,05	24,50
	n	154					
	%	23,475					

II.2. BİLGİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırma sorusuna uygun olan Belirti Tarama Listesi (The Symptom Check List - SCL-90-R)'nin çevirisinden (Dağ, 1990), yararlanılmıştır. İzleyen alt bölümlerde bu aracın orijinali üzerine yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmalarına ilişkin bilgiler özetlenmiştir. Sonra da aracın Türkçe'ye ve araştırmaya uyarlama amacıyla yapılan ön-çalışmanın yöntem bilgilerine, bulgularına ve değerlendirmesine yer verilmiştir.

Ölçeğin Orjinalinin Tanıtılması ile Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması

Belirti Tarama Listesi (SCL- 90-R):

Belirti, Tarama listesi (Derogatis, 1977 a-b)'nin temeli 1948'de geliştirilen "Cornell Medical Index"e (Wilder, 1948) dayanmaktadır. Bu ölçek sonradan "Hopkins Symptom Check List'e (HSCL)" (Derogatis ve ark., 1974a,b) dönüştürülmüştür. Bu test 58 sorudan oluşmakta ve nörotik hastalarda psikopatolojinin 5 genel boyutu olan Somatizasyon, Obsesif-Kompulsif, Kişilerarası Duyarlılık, Depresyon ve Anksiyete'yi ölçmektedir. Walkey ve McCormick (1985), bağımsız normal gruplarda HSCL faktörlerinin temelde 3 boyutunun olduğunu bulmuşlardır. Bunlar Somatizasyon, Obsesyon-kompulsiyon ve üzüntü

boyutudur. Son faktör kişilerarası duyarlık, depresyon ve anksiyete alt skalalarını içermektedir. Ölçek daha sonradan (Derogatis ve Clearly., 1977 a,b; Derogatis ve ark., 1976) "The Symptom Check List-90 Revised" adı altında yayınlanmıştır.

Ölçek öncelikle "görünüşte normal" kişilerdeki belirti düzeyini saptama amacıyla, yani "psikiyatrik bir belirti tarama aracı" olarak geliştirilmiştir. Ölçekte, görünüşte normal kişilerde çeşitli belirti boyutlarında gözlenen psikopatoloji düzeylerinin ve bunlarda kısa zaman aralıkları içindeki değişimleri gözlemek amaçlanmıştır. Bireylerin ya da grupların stress verici olaylar karşısında gösterdikleri olumsuz tepkilerinin (distress) düzeyini belirleme ölçeğin birincil işlevleri arasında sayılmaktadır (Dağ, 1990).

Ölçeğin 90 maddesinde ifade edilen belirtilerin her biri denek tarafından son 15 gün içindeki durum dikkate alınarak "hiç", "çok az", "orta derecede", "oldukça fazla" ve "ileri derecede" şeklinde likert tipi bir derecelendirmeye cevaplandırılmakta; maddeler 0 "hiç" ve "4" "oldukça fazla"yı göstermek üzere 0 ile 4 arasında puanlanmaktadır.

Ölçekte 10 farklı belirti boyutu bulunmaktadır. 1) Somantizasyon (SOM) 2) Obsesif Kompulsif (O-C) 3)

Kişilerarası Duyarlılık (INT) 4) Depresyon (DEP) 5) Kaygı (ANX) 6) Öfke-Düşmanlık (HOS) 7)Fobik Anksiyete (PHOB) 8) Paranoid Düşünce (PAR) 9 Psikotizm (PSY) 10) Ek ölçek (JS). Ölçeğin orijinalinin bir örneği Ek-1, Türkçe Formunun bir örneği EK-2'de ve araştırma için düzenlenmiş Türkçe Formu'nun bir örneği ise Ek-3'de verilmiştir.

SCL-90-R'nin Alt Ölçeklerinin Tanımları

SCL-90-R'nin alt ölçeklerinin ölçtüğü davranışlar ve ilgili maddeler aşağıda açıklanmıştır (Derogatis ve Clearly, 1977 a,b, Dağ, 1990; Horwitz ve White, 1987).

1) Somatizasyon (SOM)

Bu alt test, vücudun kordiovaküler, gastrointestinal, solunum ve diğer sistemlerindeki işlev bozukluklarıyla ilgili algılamalardan ortaya çıkan sıkıntıları yansıtır. 12 maddeden oluşan bu alt testin maddelerinin numaraları şunlardır:

1, 4, 12, 27, 40, 42, 48, 49, 52, 53, 56, 58.

2. Obsesif-Kompulsiv (O-C)

Bireylerce yaşanılması arzu edilmeyen fakat sürekli ve karşı konulmaz bir biçimde gelen önlenemez düşüncelerdir. Kısaca davranışlarla ilgili bilişsel süreçlerdeki bozuklukları genel olarak gösterir. 9 ve 10. maddeler bu bozuklukların olmadığını göstermekte ve ikisi de aynı değişkeni ölçmektedir. 10 maddeden oluşan bu alt

testin madde numaraları şunlardır:

3. 9. 10, 28, 38, 45, 46, 51, 55, 65.

3. Kişilerarası Duyarlılık (INT):

SCL-90-R'ni üçüncü büyük semptom boyutudur. Bu boyut kişisel yetersizliğe ilişkin kuvvetli duyguları, aşağılık kompleksi ile birlikte kurulan ilişkilerde zorluk çekilmesi, rahatsızlık hissedilmesi ve kişiliğin reddedilmesini içeren bir yapıyı gösterir. 9 maddeden oluşan bu alt testin madde numaraları şunlardır:

6. 21. 34. 36. 37. 41. 61. 69. 73.

4. Depresyon (DEP)

Klinik değerlendirme açısından oldukça büyük bir anlam taşıyan bu alt test, genelde karamsarlık, ümitsizlik, güdülenme eksikliği, intihar düşünceleri bilişsel ve somatik belirtilere ait bulguları içerir. 13 maddeden oluşan bu alt testin madde numaraları şunlardır:

5. 14. 15. 20. 22. 26. 29. 30. 31. 32. 54. 71. 79.

5. Anksiyete (ANX)

Klinik anksiyetenin içerdiği semptom ve davranışları (rahatsızlık, sinirlilik, gerginlik, hiç dinlenememe) göstermektedir. 10 maddeden oluşan bu alt testin madde numaraları şunlardır:

2. 17. 23. 33. 39. 57. 72. 78. 80. 86.

6. Öfke-Düşmanlık (HOS)

Öfkenin, olumsuz duygú durumun özellikleri olan düşünce duygu ve hareketleri içerir. Bu alt testte saldırganlık, sinirlilik ve öfke hali ile küskünlük gibi durumlar bulunmaktadır. 6 maddeden oluşan bu alt testin madde numaraları şunlardır: 11. 24. 63. 67. 74. 81.

7. Fobik Anksiyete (PHOB)

Bir insanın belirli bir objeye veya duruma karşı ısrarlı bir korku tepkisi olarak tanımlanmaktadır. Uyarılara karşı olan bu korku, mantıksız ve gereğinden fazla oluşu ile karakterizedir. Beraberinde kaçınma veya kaçma davranışlarını getirmektedir. 7 maddeden oluşan bu alt testin madde numaraları şunlardır; 13. 25. 47. 50. 70. 75. 82.

8. Paranoid Düşünce (PAR)

Bu alt testte yer alan maddeler, yansıtıcı düşünceler, düşmanlık, şüphe, büyüklük ve ben merkezilik, bağımsızlığı kaybetme korkusu ve sanrılar gibi paranoid davranışları belirler. 6 maddeden oluşan bu alt testin madde numaraları şunlardır:

8. 18. 43. 68. 76. 83.

9. Psikotizm (PSY)

Bu boyut oldukça karmaşık bir yapıya sahiptir. Eysenck ve Eysenck'e göre (1968), psikotizm orta

düzydeki uyumsuzluktan aşırı derecede uyumun bozulmasına kadar olan geniş bir boyutu içine alır. SCL-90-R'daki psikotizm boyutu ilk olarak şizofreni belirtilerinden sosyal etkileşimden çekilme, algı, düşünce ve iletişim bozuklukları ile dikkat toplayamama ve dürtü denetimindeki güçlükleri temel almakla birlikte kişilerarası ilişkiler ve zihinsel bozuklukları da içermektedir. 10. maddeden oluşan bu alt testin madde numaraları şunlardır:

7. 16. 35. 62. 77. 84. 85. 87. 88. 90.

10. Ek Ölçek (J5)

ilk 9 klinik alt ölçekte yer almayan geri kalan maddelerden oluşan bu alt ölçekte belli bir klinik boyut ölçülmemekte; ancak suçluluk duyguları, yeme ve uyku bozuklukları gibi genelde rahatsızlık (distress) göstergesi olan belirtiler yer almaktadır. 7 maddeden oluşan bu alt testin madde numaraları şunlardır: 19. 44. 59. 60. 64. 66. 89.

Ölçeğin bir alt ölçek puanları, ilgili maddelerden alınan puan toplamının o alt ölçekteki madde sayısına bölünmesi ile bulunur. Genel belirti düzeyine ilişkin bilgi veren üç gösterge (index) ise; Genel Psikolojik Rahatsızlık (Global Severity index-(GSI) Pozitif Psikolojik Rahatsızlık (Positive Symptom Distress index,

PSDI), ve Pozitif Toplam Belirti (Positive Symptom Total (PST)" dir.

Her madde için Likert Tipi derecelemeler (0 ile 4 puan) 90 madde için toplandıktan sonra elde edilen toplam puanın 90'a bölünmesiyle GSI, belirti "var" olarak işaretlenen (yani 0 puanlık maddeler hariç) maddelerin toplam sayısına bölünmesiyle PSDİ göstergeleri hesaplanmaktadır. PST ise, bu belirti "var" olarak işaretlenen maddelerin ham sayı toplamıdır. Böylece GSI ve PSDİ 0.00 ile 4.00 değerleri arasında, PST ise 0 ile 90 değerleri arasında olabilmektedir.

Ölçeğin norm çalışmaları Amerika Birleşik Devletlerinde 1000 psikiyatrik hastadan oluşan heterojen bir örneklem üzerinde gerçekleştirilmiştir (Derogatis ve ark. 1976).

Derogatis ve Clearly (1977b), SCL-90-R'nin güvenilirlik çalışmalarında, alınan iç yapı güvenilirlik katsayıları şöyledir: Somatizasyon .86, Depresyon .90, Anksiyete .85, Öfke-Düşmanlık .85, Fobik Anksiyete .82, Paranoid Düşünce .80, Psikotizm .77 .

SCL-90-R'nin uyum (convergent) geçerliğine ilişkin çalışmalar da Payne (1985) tarafından şöyle özetlenmektedir. Ölçekte belirti düzeyinin yükselmesi bağımsız üç psikiyatrik dereceleme ölçeğindeki

yükselmeye ve psikiyatrist derecelendirmeleriyle korelasyon göstermektedir. Ölçeğin alt ölçekleri ile Middlesex Hastane Anketinin (Middlesex Hospital Inventory) benzer alt ölçekleri arasında ve DEP ölçeği ile bağımsız üç ayrı depresyon ölçeği puanları arasında anlamlı korelasyonlar bulunmuştur (Akt., Dağ, 1990).

Derogatis ve arkadaşları (1976), SCL-90-R'nin alt ölçeklerinin iç tutarlık katsayısının .90 ile .77 arasında değiştiğini ve test tekrar test güvenilirliğinin ise .78 ile .90 arasında olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca SCL-90-R ile MMPI alt ölçekleri arasında Tablo 2'de gösterilen korelasyonları bildirmişler ve ölçeğin geçerliğinin yüksekliğine işaret etmişlerdir.

Tablo 2: SCL-90-R alt ölçeleri ile MMPI Klinik Alt Ölçeleri Arasındaki Korelasyonlar(x)

| SCL-90-R | Hs | D | Hy | Pa | P | Sc | Si |
|----------|-----|---------|-----|-----|-----|-----|-----|
| SOM | .57 | | .48 | | | | |
| D.C. | | | | | .54 | .57 | |
| INT | | | | | | .53 | .49 |
| DEP | | .75(XX) | | | .48 | .55 | |
| ANX | | | | | .47 | .51 | |
| HQS | | .52 | | | | | |
| PHOB | | | | | .43 | | |
| PAR | | | | .42 | | | |
| PSY | | | | .48 | .48 | .64 | |

(X). .40'in üzerinde olan korelasyonlar verilmistir.

(XX). Niggins'in depresyon faktör puanı ile (Derogatis, Rickels, Rock, 1976, S.285).

Gotlib (1984), SCL-90-R'nin alt ölçeklerinin kendi aralarındaki korelasyonlarının .41 ve .74 değerleri arasında değişmesinin bu alt ölçeklerin yeterli düzeyde ayırdedici geçerliklerinin bulunmadığını gösterebileceğini savunmuştur. Yine elde ettiği bu korelasyon matrisini Varimax Rotasyonlu Temel Bileşenler Faktör analizine tabi tutarak tüm alt ölçeklerin tek bir faktöre .61 ile .83'lük değerlerle yüklendiğini de bulmuştur.

Ölçeğin kuramsal boyutlarının görgül kanıtlarını oluşturmak üzere başka bazı faktör analizi çalışmaları da yapılmıştır. Derogatis ve Clearly (1977a), böyle bir faktör analizi çalışması ile elde edilen görgül faktörlerin kuramsal boyutlara en azından orta derecede uyum gösterdiğini, bazı boyutların uyumunun ise mükemmel olduğunu bildirmişlerdir. Bu faktör yapısındaki yüksek değişmezliğin (Invariance) cinsiyet değişkeni dikkate alındığında da devam ettiğini ve bir boyutu üzerinde daha dikkatlice çalışılması gerektiğini belirtmişlerdir (Derogatis ve Clearly, 1977 a,b). Holcomb, ve arkadaşları (1983), ise farklı sayıda ve kompozisyonda faktörler elde ettiklerini belirtmişler ve bu farkların örneklemin psikopatolojik şiddet derecelerine bağlı olabileceğini belirtmişlerdir. Bu çalışmada ve üç ayrı çalışmada (Clark ve Friedman, 1983; Hoffman ve Overall 1978; Holcomb ve

ark., 1983) varyansın çoğunun tek bir faktöre (depresyon) yüklendiğini ve toplam varyansın en büyük yüzdesini karşıladığını belirtmişlerdir. Bu nedenle veri özelliklerinin anlaşılması ve tekrarlanan faktör yapılarının olasıklarının azaltılmasının gerekliliği üzerinde durmuşlardır. Shetty ve arkadaşları (1986), faktörlerin üç faktörde toplandığını bulmuşlardır.

Horwitz ve White (1987), SCL-90-R'nin 12-21 yaşları arasındaki suçlu kız ve erkeklerle yaptıkları bir çalışmada, alfa güvenirlik katsayısının .85 gibi yüksek bir değer çıktığını belirtmişlerdir.

Cyr ve arkadaşları (1985), yaptıkları gözden geçirme çalışması sonucunda SCL-90-R'nin boyutlarının şüpheli olduğunu ve 30 yıl önceki versiyonuyla amaçlandığı gibi yalnızca "genel psikolojik rahatsızlığı" (distress) başarıyla ölçebileceğini ifade etmişlerdir. Aynı kaniya iki ayrı gözden geçirme çalışması sonunda da ulaşılmıştır (Paukner 1985; Payne 1985). Uhlenhuth ve arkadaşları (1974) ölçeğin özellikle de "normaller" örneklemindeki psikopatolojik belirtilere duyarlı olduğu savunulmaktadır.

Ahles ve arkadaşları (1983), Pelz ve Merskey (1982), alt skala t skorlarının SOM, O-C, DEP, ANK ve HOS'de oldukça yüksek çıktığını ve metodolojik

karışıklığın bulguların kesinliğini engellediğini, ayrıca SCL-90-R ile ilgili yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının yetersizliğine işaret etmektedirler (Akt., Shutty ark., 1986).

SCL-90-R ile ilgili ülkemizdeki en önemli çalışma, Dağ'ın (1990) Üniversite öğrencileriyle yaptığı araştırmadır. SCL-90-R'nin alt ölçeklerinin faktör ağırlığının SOM: .79, O-C:.83, INT:.85, DEP: .87, ANX:.89, HOS: .80, PHOB: .81, PAR: .89, PSY: .86, JS: .81 ve ortak varyanslarının SOM: .62, O-C: .68, INT: .72, DEP: .76, ANX: .77, HOS: .63, PHOB: .65, PAR: .62, PSY: .73, JS: .66 olduğunu, tümünün genelde tek bir faktöre yüklendiğini, toplam varyansın %68,7'sini açıklayan bu faktöre "Psikolojik Belirti Gösterme" adının verilebileceğini, SCL-90-R'nin orijinaliyle ve Türkçe formuyla daha önce yapılan çalışmalara atfen çıkarılan genel sonucun, yapılan Temel Bileşenler Faktör Analizi'yle güçlü bir şekilde desteklendiğini ifade etmiş ve alt ölçekleri ile birbirinden farklı belirti gruplarını yeterince duyarlı olarak ölçemediği sonucuna varmıştır.

Derogatis, Lipman ve Covi (1973), klinik uygulamalarda yararlı bir ölçek olarak kullanılan SCL-90-R'nin sayısal açıdan karşılaştırılabilirliği

kısalık ve açıklığı ve sonuçlarının grafik ve istatistiksel yöntemlere uygunluğu gibi özellikleriyle geniş bir kullanım alanının bulunduğunu belirtmişlerdir. Bu araştırmada alınan örneklemin suçlulardan, alt sosyo-ekonomik düzeydeki bireylerden oluşması ve genel belirti düzeyinin ölçülmesinin amaçlanması nedeniyle SCL-90-R'nin kullanılmasının uygun olduğu kanaatine varılmıştır.

Ölçeğin Geçerlik ve Güvenirliğine İlişkin Ön-Çalışma

Denekler: Ön-Çalışma Abidinpaşa Lisesi ve Ortaokulu, Gülveren Lisesi ve 60. Yıl İlköğretim Okulu, Ankara Çocuk Mahkemeleri, Anafartalar Polis Karakolu, İzmir Çocuk Mahkemeleri, Ankara Çocuk İslahevi ve İzmir Çocuk İslahevi'ndeki toplam 340 denekten oluşmuştur. Çocuk Mahkemelerine gelen deneklerin toplam sayısı 22, yaş ortalaması 15.86, standart kayması 1.69; İslahevlerinden katılan deneklerin toplam sayısı 34, yaş ortalaması 16.32, standart kayması 1.22; okullardan katılan deneklerin toplam sayısı 284, yaş ortalaması 15.63, standart kayması 1.46 ve 340 olan toplam denek sayısının yaş ortalaması 15.72, standart kayması 1.5'dir. Deneklerin güvenilirlik için çalışmada ele alınan kurumlara göre dağılımı Tablo-3'de gösterilmiştir. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmasına Çocuk Mahkemeleri (Çocuk Mahkeme-

leri + Anafartalar Polis Karakolu) ve Islahevlerinden katılan deneklerin suç türlerine göre frekans dağılımı Tablo-4'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Güvenirlilik Çalışmasına Katılan Deneklerin Kurumlara Yaşlara Göre Frekans Dağılımı ve Örneklem İçi Yüzdeleri

| ÇOCUK | | | | | | | |
|-------------|-----|-------|------|------|------|------|------|
| MAHKEMELERİ | YAŞ | 13 | 14 | 15 | 16 | 17 | 18 |
| | f | 4 | 2 | - | 5 | 9 | 2 |
| | % | 18.18 | 9.09 | - | 22.7 | 40.9 | 9.09 |
| | n | 22 | | | | | |
| | % | 6.47 | | | | | |
| OKULLAR | YAŞ | 13 | 14 | 15 | 16 | 17 | 18 |
| | f | 22 | 48 | 59 | 75 | 42 | 38 |
| | % | 7.7 | 16.9 | 20.7 | 26.4 | 14.7 | 13.3 |
| | n | 284 | | | | | |
| | % | 83.5 | | | | | |
| ISLAHEVLERİ | YAŞ | 13 | 14 | 15 | 16 | 17 | 18 |
| | f | - | 2 | 8 | 8 | 9 | 7 |
| | % | - | 5.8 | 23.5 | 23.5 | 26.4 | 20.5 |
| | n | 34 | | | | | |
| | % | 10 | | | | | |

SCL-90-R'nin daha önceki araştırmacılarca (Dağ, 1990; Bogenc ve ark., 1990) yapılan çevirileri birlik sağlamak amacıyla aynen kullanılmıştır. Ancak gençlerin yapılan ilk çalışmada Psikotizm alt-testindeki 16. ve 62. maddeleri anlayamadıkları görüldüğünden bu maddeler çıkarılarak SCL-90-R, 88 madde olarak geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır.

TABLO 4- Güvenirlik ve Geçerlik Çalışmasına Çocuk Mahkemeleri ve İslahevlerinden Katılan Deneklerin Suç Türlerine Göre Frekans Dağılımı ve Örneklemiçi Yüzdeleri

| | Suç Türü | Cinsel Suç | İşlenen Suç | |
|----------------|----------|------------|-------------|--------------------|
| | | | Şahsa Karşı | Mala Karşı İşlenen |
| Çocuk mah- | f | 11 | 3 | 8 |
| kemeleri ve | % | 50 | 13,63 | 36,36 |
| Anafartalar | n | | 22 | |
| polis kararolu | % | | 6,47 | |
| İslahevleri | Suç Türü | Cinsel Suç | Şahsa Karşı | Mala Karşı İşlenen |
| | | | İşlenen Suç | Suç |
| | f | 12 | 12 | 10 |
| | % | 35,2 | 35,2 | 29,4 |
| | n | | 34 | |
| | % | | 10 | |

Likert tipi ölçek geliştirme (Turgut ve Baykul, 1992) yöntemi uygulanarak, maddelere verilen cevaplar 0-4 puan yerine 1-5 puan arasında "hiç (1)", "Çok az (2)", "Orta derecede (3)", "oldukça fazla (4)", "İleri derecede (5)" derecelendirme yapılmış olup, ayırıcılık gücü yüksek maddeler elde etmek amaçlanmıştır. Ayrıca her madde soru cümlesi haline getirilerek daha iyi anlaşılması sağlanmıştır.

Uygulama: SCL-90-R'nin yönerge ve soruları aynı sırayla bir kitapçık olarak hazırlanmış ve ölçek cevaplama kağıdıyla birlikte kullanılmıştır. Deneğin cinsiyetini, yaşını, ölçeğin verildiği tarihi, eğitim düzeyini ve işlenen suçu yazması için uygun yerler cevaplama kağıdı üzerinde ayrılmıştır.

Denekleri oluşturan öğrencilere dersliklerinde, ıslahevlerindeki deneklere kütüphane salonlarında gruplar halinde, Anafartalar Polis Karakoluna ve Çocuk Mahkemelerine gelen deneklere ise tek tek uygulama yapılmıştır. Suçlu grubunda okuma-yazma bilmeyen denekler tek tek alınmış, araştırmacı soruları okuyarak cevap istemiştir.

Ön-Çalışmaya katılan deneklerin bütün uygulamalar sırasında oldukça güdülenmiş oldukları ve istenenleri titizlikle yerine getirdikleri gözlenmiştir.

Araştırmanın esas değişkenlerini oluşturan ölçeğin puanlanması sırasında, cevapsız bırakılan soru sayılarına ilişkin geçersiz kılma ölçütü SCL-90-R'nin orijinali için sınır, 90 maddede 18 olarak bildirilmekte, ancak bu sayı çok fazla bulunarak eleştirilmektedir (Payne, 1985). Bu nedenle, araştırmada 5 madde veya daha fazla madde boş bırakıldığında denek tümüyle örneklem dışına alınmıştır. Ayrıca, bir maddeye birden fazla cevap verilmesi halinde de o madde işleme alınmamaktadır.

Bu işlemlerden sonra maddelerin ayırıcılık gücünü hesaplamak için likert tipi ölçek geliştirme yöntemi uygulanarak her bir deneğin toplam puanları bulunmuş, bu puanlar en yüksekten en düşüğe doğru sıralanarak, tüm grubun üstten %27 ve en düşük olan % 27'si işaretlenmiştir. Ayırıcılığı yüksek olan maddeleri seçmek için üst gruptaki ve alt gruptaki aritmetik ortalamalar bulunmuş, bu iki ortalamanın farkı t testiyle test edilmiştir (Turgut ve Baykul, 1992). Bu test işleminde manidarlık düzeyi 0.01 olarak alınmıştır. Ayırıcılık gücü indeksleri EK' 4'de gösterilmiştir.

t istatistiklerine bakıldığında 0.01 manidarlık düzeyinde tüm değerlerin manidar düzeyde yüksek çıktığı görülmektedir. Bu da bize testteki tüm maddelerin ölçülmek istenen özellikleri yeteri kadar geçerli

ölçtüğünü göstermektedir.

SCL-90-R'nin bu çalışmadaki Cronbach alfa iç (Lord ve Novick, 1968) tutarlık katsayısı .97 olarak bulunmuştur. Bu değer aracın birbiriyle oldukça tutarlı maddelerden oluştuğunu göstermektedir. Derogatis ve arkadaşlarının (1977 a-b), bildirdiği alt ölçeklere ilişkin iç tutarlık katsayıları ise .77 ile .90 arasında değişmektedir. Dağ (1990)'ın bildirdiği Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı da .97'dir.

Elde edilen katsayılar gerek ülkemizde daha önce yapılan çalışmalardaki, gerekse ölçeğin orijinaliyle yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmalarındaki bulgularla karşılaştırıldığında ölçeğin GSI göstergesi üzerinden güvenilir ve geçerli bir ölçek olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırma Verilerinin Toplanması:

Ön-Çalışma sonunda güvenilir ve geçerli olarak kullanılabilmesi kanıtlanan SCL-90-R, ilgili gruplara ön-çalışmadaki düzen içinde uygulanmıştır.

Araştırmada veriler 24.5.1991-30.6.1992 bahar döneminden, güz dönemi sonuna kadar toplanmıştır.

Sekiz denek testi alamayacaklarını belirterek izin istemiştir. Bazı deneklerin de soruları okumadan işaretleyip hemen verdikleri, yanındakilere baktıkları,

cok fazla boş soru bıraktıkları ya da aynı maddeye birden çok cevap verdikleri gözleendiğinden araştırma dışında bırakılmışlardır. Bazı deneklerin ise çeşitli suçlardan dolayı mahkemeye çıkarıldıkları tesbit edildiğinden bu öğrenciler suçlu grubuna dahil edilmişlerdir.

Yine Ön-Çalışmadaki gibi beş veya daha fazla madde boş bırakıldığında ve bir maddeye birden fazla cevap verildiğinde denek araştırma dışında bırakılmıştır.

Asıl çalışmaya katılan deneklerin kurumlara göre dağılımı Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5: Asıl Çalışmaya Katılan Deneklerin Kurumlara Yaşlara Göre Frekans Dağılımı ve Örneklem İçi Yüzdeleri:

| | YAS | 13 | 14 | 15 | 16 | 17 | 18 |
|---------|-----|-------|-------|-------|-------|-------|------|
| Çocuk | f | 19 | 15 | 23 | 11 | 6 | 4 |
| Mah. ve | % | 24.35 | 19.23 | 29.48 | 14 | 7.69 | 5 |
| Anafar- | n | 78 | | | | | |
| talar | % | 24.68 | | | | | |
| P.K. | YAS | 13 | 14 | 15 | 16 | 17 | 18 |
| | f | 1 | 8 | 11 | 17 | 53 | 30 |
| Islah | % | 0.8 | 6.66 | 9.16 | 14.16 | 44.16 | 25 |
| evleri | n | 120 | | | | | |
| | % | 37.97 | | | | | |
| Okullar | YAS | 13 | 14 | 15 | 16 | 17 | 18 |
| | f | 17 | 26 | 30 | 23 | 14 | 8 |
| | % | 14.4 | 22 | 25 | 19.4 | 11.8 | 6.78 |
| | n | 118 | | | | | |
| | % | 37.34 | | | | | |

Asıl çalışmaya katılan çocuk mahkemeleri (Çocuk Mahkemeleri + Anafartalar Polis Karakolu) ve Islahevle- rinden katılan deneklerin suç türlerine göre frekans dağılımı ise Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo6: Asıl Çalışma için Çocuk Mahkemeleri, ve
 İslahevlerinden Katılan Deneklerin Suç Türlerine
 Göre Frekans Dağılımı ve Örneklem İçi Yüzdeleri:

| Suç Türü | Ginsel Suç | İslenen Suç | | |
|----------|------------|-------------|------------|-------|
| | | Şahsa Karşı | Mala Karşı | |
| Cocuk M. | f | 17 | 20 | 41 |
| ve Ana- | % | 21.79 | 25.64 | 52.56 |
| fartalar | n | | 78 | |
| P.K. | % | | 24.68 | |

| İslahevleri | Suç Türü | Ginsel Suç | İslenen Suç | |
|-------------|----------|------------|-------------|------------|
| | | | Şahsa Karşı | Mala Karşı |
| | f | 43 | 14 | 63 |
| | % | 35.83 | 11.66 | 52.5 |
| | n | | 120 | |
| | % | | 37.97 | |

Verilerin Analizi:

Araştırmada Çocuk Mahkemeleri, İslahevleri ve okullardaki 13-18 yaş arası, erkek ergenler olmak üzere Üç grup ile çalışıldığından ölçekten alınan puanların ortalamalarının gruplara göre karşılaştırılmasında, önce tek yönlü varyans analizine başvurulmuş, bu analiz sonunda F testinin manidar çıkması halinde farklılıkların kaynağını bulabilmek için scheffe testi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Doğal olarak aritmetik ortalama ve standart kayma gibi grup istatistikleri de hesaplanmıştır (Hicks, 1985).

BÖLÜM III

BULGULAR

Araştırmanın probleminde, 13-18 yaş grubuyla ilgili üç alt grup olup, bunların aralarında psikopatolojik belirtiler gösterme yönünden manidar farklılıklar olup olmadığı sorusuna cevap aranmaktadır. Daha sonra alt problemlerde üç grup arasında, ikiserli karşılaştırmaların yapılması öngörülmektedir. Araştırmanın problemine cevap bulabilmek için önce, bu üç grubun SCL-90-R ölçeğinden alınan puanlara ait ortalama ve standart kaymaları hesaplanmış, daha sonra puanlar varyans analizine tabi tutulmuştur. Ortalamalar ve standart kaymalar Tablo 7'de ve varyans analizi sonuçları da Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 7. SCL-90-R ölçeği GSI Puanlarının Çocuk Mahkemeleri, Islahevleri ve Okullara Devam Eden Ergen Gruplarına Ait Ortalama ve Standart Kaymaları

| Gruplar | n | (\bar{X}) | s.s |
|-----------------------|-----|---------------|--------|
| Suç İşlememiş | | | |
| Ergenler | 118 | 196.847 | 55.428 |
| Hüküm Giymemiş | | | |
| Ergenler | 78 | 218.962 | 78.924 |
| Hüküm Giymiş | | | |
| Ergenler | 120 | 213.033 | 59.064 |

Tablo 8. SOL-90-R ölçeğinin GSI Puanlarının Çocuk Mahkemeleri, İslahevleri ve Okullara Göre Varyans Analizi Tablosu

| Kaynak | Kareler
Toplamı | Serbestlik
Derecesi(Sd) | Kareler
Ortalaması | F |
|-------------------|--------------------|----------------------------|-----------------------|--------|
| Gruplar-
arası | 27024.282 | 2 | 13512.141 | *3.372 |
| Hata | 1254212.006 | 313 | 4007.067 | |

* 0.05 düzeyinde manidardır.

Tablo 8'deki varyans analizi sonucuna göre bu üç grubun GSI puanlarının ortalamaları arasında .05 düzeyinde manidar farklılıklar bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla grupların ortalamaları ikişerli olarak scheffe testiyle karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmaların her biri araştırmanın alt problemlerinden birinin cevabı olmaktadır.

Araştırmada birinci alt problem, islahevinde bir yıl veya daha fazla kalan suçlu ergenler ile (Çocuk Mahkemeleri ve Anafartalar Polis Karakoluna getirilen ergenler arasında psikopatolojik belirtiler gösterme açısından farklılık olup olmadığı idi. Bu iki gruba ait GSI puanlarının ortalamaları arasındaki fark 5.929 olup, bu fark Scheffe testiyle .05 düzeyinde manidar bulunmamış-

tır.

Araştırmada ikinci alt problem, ıslahevlerinde bir yıl veya daha fazla kalan suçlularla, alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen ve okullarda okuyan ergenler arasında psikopatolojik belirtiler gösterme açısından manidar bir fark olup olmadığı idi. Bu iki gruba ait GSI puanlarının ortalamaları arasındaki fark 16.186 olup, bu fark Scheffe testiyle .05 düzeyinde manidar bulunmuştur.

Araştırmada, üçüncü alt problem çocuk mahkemeleri ve Anafartalar Polis Karakolu'na getirilen suç işlemiş ergenlerle, alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen ve okullarda okuyan ergenler arasında psikopatolojik belirtiler gösterme açısından bir farklılık olup olmadığı idi. Bu iki gruba ait GSI puanlarının ortalamaları arasındaki fark 22.115 olup, bu fark Scheffe testiyle .05 düzeyinde manidar bulunmuştur.

Kısaca özetlenecek olursa varyans analizinde görülen manidarlığın kaynağı hüküm giymiş ve giymemiş suçlu ergen grubunun puan ortalamaları ile suç işlememiş ergen grubunun puan ortalamaları arasındaki farktan kaynaklanmıştır.

BÖLÜM IV

YORUM

Suçluluğun nedenleri, oldukça karmaşık ve çok boyutludur. Buna ergenlik döneminin özellikleri eklenince suçluluk olgusu daha da karmaşık bir özellik göstermektedir. Gençin kalıtımsal özellikleri (örn: Zeka geriliği) ve çevresi ile olan uyum bozuklukları, kimlik kargaşasına neden olabilmekte, genç patolojik belirtiler göstererek antisosyal davranışlarda bulunabilmektedir. Bu aykırı davranışlardan bir tanesi de suç davranışdır.

Yapılan çalışmalara genel olarak bakıldığında suçlu gençlerde psikopatolojik belirtilerden içe kapanıklılık, düşmanlık, sadistlik, vurup-kırma, psikopati, yüksek düzeyde anksiyete ile birlikte belirsizlik duygusu, stress ve panik, kardiovasküler semptomlar, afektif bozukluklar, paranoid düşünceler, yalancılık, savunma mekanizmalarının yoğun kullanımı (Glueck ve Glueck, 1950; McGurk ve Bolton, 1981; Mcmanus ve ark., 1984; Lewis ve Ark; 1985; Lie, 1988) dikkat çekmektedir. Bu psikopatolojik belirtilerin ise uyumsuz davranışlar olduğu ve kimlik kargaşasının göstergesi olabileceği belirtilmektedir (Wolf, 1986; Lie, 1988; Sakra, 1987).

Araştırmada birinci alt problem olarak ele alınan,

hüküm giymiş ve ıslah evinde bir yıl kalmış suçlu ergenler ile henüz hüküm giymemiş suçlu ergenler arasında psikopatolojik belirti (GSI) gösterme açısından manidar bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgu, ıslah evinde bir yıl kalmanın psikopatolojik belirtiler yönünden suçlu ergenlerde manidar bir değişmeye sebep olmadığına işaret eder. Halbuki, hüküm giymiş gençler ıslahevlerinde kaldıkları sürece eğitime tabi tutulmaktadırlar. Bu yüzden psikopatolojik belirtiler yönünden iyileşme beklenir. Ancak bu araştırmanın bulguları bu beklentinin yerine gelmediğini göstermektedir. Bu durumun muhtemel sebepleri arasında ıslahevlerinin kapalı, sınırlı, hareket özgürlüğünü kısıtlayıcı özelliklerinin olması bu durumun gençlerde, psikopatolojik belirtilerin ortadan kalkmasını engelleyici olmasına; hatta belirtilerin yoğunlaşmasına sebep olabilir. Sonuç olarak araştırmanın sınırlılıklarını dikkate almak kaydıyla, ıslahevlerindeki ergenler ne denli eğitime tabi tutulsalar da, kapalı ve sınırlı bir ortamda olmanın verdiği stressin sonucunda oluşan uyumsuzlukta farklılık bulunamamasına etkisi olabilir. Gerek yurt içinde, gerekse yurt dışında bu iki grubun, psikopatolojik belirtiler açısından, farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bir araştırmaya rastlanılamamıştır. Bu nedenle bir karşılaştırma

yapılamamaktadır. Konu ile ilgili ayrıntılı araştırmalar yapılmasında fayda vardır.

Araştırmamızda ikinci alt problem olarak ele alınan, ıslahevlerindeki ergenlerle, suç işlememiş ergenler arasında psikopatolojik belirtiler (GSI) gösterme açısından, manidar bir farklılık bulunmuştur. Bu farklılık diğer araştırmaların bulgularıyla benzerlik göstermektedir (Lewis ve ark., 1989; Keltigangas ve Jarvinen, 1978; Lie, 1988; Yavuzer, 1987; Bogenc ve ark., 1990). Bir başka deyişle; ıslahevlerinde suç işlemiş ergenler okullara devam eden ergenlere oranla daha yüksek düzeyde psikopatolojik belirtiler (GSI) göstermektedirler. Bu bulgu beklentimiz doğrultusundadır. Suçüstü yakalanma, mahkemeye çıkarılma, ıslahevine yerleştirilme gibi yargılama ve ıslah süreçlerinin, bu süreçler sırasındaki etiketlemelerin, baskıların, kimliğini bulma çabasında olan gencin ruh sağlığını olumsuz etkileyebileceği ve kökleri henüz yeni olan psikopatolojik belirtilere neden olabileceği düşünülebilir. Bu alanda yapılacak geniş çaplı araştırmalar konuya açıklık getirecektir.

Araştırmamızda üçüncü alt problem olarak ele alınan, henüz hüküm giymemiş suç işlemiş ergenlerle, suç işlememiş ergenler arasında, psikopatolojik belirtiler (GSI) gösterme açısından, manidar bir farklılık

bulunmuştur. Bu durum beklentimiz doğrultusundadır. Ancak gerek yurt içinde, gerekse yurt dışında bu iki grubu ele alarak yapılan bir çalışmaya rastlanılamamıştır.

Ancak, yorumların psikopatolojik belirtilerin suçlu davranıştan önce mi yoksa sonra mı oluştuğunu belirlemenin çok güç olduğu göz önüne alınarak yapılması gerekmektedir.

Araştırmamız sonucu yine, SCL-90-R'nin ancak genel psikopatolojik belirtileri (GSI) ölçebileceği (Dağ, 1990), yolundaki bulguları da desteklemektedir.

ÖNERİLER

Araştırmanın bulgularına ve yorumlarına dayanılarak aşağıdaki öneriler getirilebilir.

İslahevlerindeki şartlar, bunların suçlu gençlerin psikopatolojik özellikleri üzerine etkileri, islahavlerinde tutulma süresinin uygunluğu konularında geniş kapsamlı araştırmaların yapılması ve gerekli olması halinde islahavlerinde yeni düzenlemelere gidilmesinde zorunluluk görülmektedir.

Araştırmanın birinci alt problemiyle ilgili bulgu, suç işleyen ergenlerin islahavi gibi kapalı mekanlarda eğitilmeleri yerine normal şartlarda, günlük hayat içinde gözetim altında eğitilmeleri konusunda çalışmaların yapılmasının, bu iki eğitim uygulamasının sonuçlarının karşılaştırılmasını da akla getirmektedir.

Araştırma ile ilgili getirilebilecek diğer bir öneri de ölçme araçları konusundadır. Diğer psikolojik değişkenlerin ölçülmesinde, olduğu gibi, psikopatolojik belirtilerin ölçülmesinde de Türkiye koşullarına uygun kendi kültürümüzü yansıtan yeterli güvenilirlik ve geçerlik derecesine sahip ölçme araçlarının hazırlanmasına ihtiyaç vardır.

BÖLÜM VI

ÖZET

Araştırmada psikopatolojik belirtiler yönünden alt sosyo-ekonomik kesimden gelen suç işlememiş, ergenler ile islahevlerinde bir yıl kalan ve suçu sabit görülen ergenler arasında manidar farklılıklar olup olmadığı çalışılmıştır. Suç işlememiş ergen grubunu, 13-18 yaş arasındaki alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen gençlerin okuduğu Abidinpaşa Lisesi, ve ortaokulu ile Gülveren Lisesi, ve 60 Yıl İlköğretim okulundaki gençler oluşturmuştur. Suç işlemiş ergen grubunu ise 13-18 yaş arasındaki Ankara ve İzmir Islahevlerinde bir yıl veya daha fazla süredir kalan ile Ankara ve İzmir Çocuk Mahkemelerine gelen gençler oluşturmuştur. Ayrıca Ankara'da suçu sabit görülen ve Anafartalar Polis Karakolu'na getirilen gençler de araştırmaya dahil edilmişlerdir. Araştırmaya, Islahevlerinden N=154 Çocuk Mahkemelerine ve Anafartalar Polis Karakolu'na gelen N: 100, alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen N: 402, toplam N: 656 denek katılmıştır.

Uygulanan SCL-90-R ölçeği sonucunda, yapılan varyans analizinde araştırmaya dahil edilen grupların GSI puanlarının ortalamaları arasında .05 düzeyinde manidar farklılıklar bulunduğu anlaşılmıştır.

Scheffe testiyle bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığı araştırılmıştır. Analiz sonucunda alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen okullara devam eden gençlerle, ıslah evlerindeki gençler arasında; alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen okullara devam eden gençlerle, Çocuk Mahkemeleri ve Anafartalar Polis Karakolu'na gelen gençler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bir başka deyişle, alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen okullara devam eden gençlerin, ıslahevinde bir yıl veya daha fazla süredir kalan ve hüküm giymemiş suç işlemiş gençlere göre daha az psikopatolojik belirtiler gösterdikleri bulunmuştur.

İslahevinde bir yıl veya daha fazla kalan ile suçlu gençler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Bu bulguların ışığında ıslahevlerinde kalan çocuklar ve ıslahevlerinin etkileri üzerinde psikopatolojik belirtiler yönünden başka ve kapsamlı araştırmalara ihtiyaç olduğu sonucuna varılmıştır.

KAYNAKLAR

- 1- Adler, A. (1983). Kişilik bozuklukları ve toplumsal bütünleşme. (B. Çorakcı, Çev.). İstanbul: Say Yayınları, 316-317.
- 2- Ahles, T.A., Blanchard, E.B., Ruckleschel, J.C. (1983). The multi-dimensional nature of cancer. *Related Pain Pain*, 17, 277-278.
- 3- Aichorn, A., (1925). *Wayward youth*. New York: Viking Press.
- 4- Akman, M., Zengin, M. (1985). Suçlu çocukların psiko-sosyal yönden bir araştırması. XXI. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları. (236-328).
- 5- Albanese, J.S. (1985). *Dealing with delinquency: An* University Press of America.
- 6- Anderson, W.P., Holcomb, W.R. (1983). Accused murderers: five MMPI personality types. *Journal of Clinical Psychology*. 39 (5), 761-768.
- 7- Attar, H. (1992). Suçlu çocukları yeniden eğitim kurumlarının yönetimi. Yayınlanmamış doktora tezi. A.Ü. Eğitim Bilimler Fakültesi Ankara.

8-Bogenc, A.A., Bilge, Y., Aydın, S. (1990).

Yarıaçık cezaevi hükümlerinde SCL-90 (Symptom Checklist-90) ile yapılan bir çalışma. XXVI. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Serbest Bildiriler. İzmir.

9-Clark, A., Friedman, M.J. (1983).Factor structure and discriminant validity of the SCL-90 in a veteran psychiatric population. *Journal of Personality Assessment*. 47, 396-404.

10-Cry, J.J., J.M.McKenna-Foley ve E. Peacock. (1985). Factor structure of the SCL-90-R: Is there one *Journal of Personality Assesment*. 49, 571-578.

11-Dağ, I. (1990). Kontrol odağı, stresle başa çıkma stratejileri ve psikolojik belirti gösterme ilişkileri. Yayınlanmamış doktora tezi, H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

12-Derogatis, L.R Lipman, R.S Covi,L. (1973). The SCL-90: An outpatient psychiatric rating scale, *Psychopharmacology Bulletin*. 9, 13-28.

- 13-Derogatis, L.R., Lipman, R.S., Rickels, K., Uhlenhuth, E.H., Covi, L. (1974a). The hopkins symptom checklist (HSCL): A self report symptom inventory *Behavioral Science*. 19,1-15.
- 14-Derogatis, L.R., Lipman R.S., Rickels, K., Uhlenhuth, E.H., Covi, L. (1974 b) The hopkins symptom checklist (HSCL): A measure of primary symptom dimensions, P. Pichot (Ed.), *Psychological Measurements in Psychopharmacology: Modern Problems in Pharmacopsychiatry*. Basel Karger.
- 15-Derogatis, L.R., Rickels, K., Rock, A. (1976). The SCL-90 and MMPI: A step in validation of a new self report scale, *British Journal of Psychiatry*. 280-289.
- 16-Derogatis, L.R., Cleary, P.A. (1977a) Confirmation of the dimensional structure of the SCL-90: A study in construct validations, *Journal of Clinical Psychology*. October, 33 (4).
- 17-Derogatis, L.R., Cleary, P.A. (1977 b) Factorial invariance across gender for the primary symptom dimensions of the SCL-90. *British Journal of Social and Clinical Psychology*.

- 18-Dönmezer, Prof. Dr. S. (1981) **Kriminoloji**. Ist. Univ.
Hukuk Fakültesi. Istanbul.
- 19- Eysenck, S.B.G., Eysenck, H.J. (1968). The
measurements of psychoticism: A study of
factor stability and reliability. **British
Journal of Social and Clinical Psychology**.
286-294.
- 20- Fitch, S.A., Adams, G.R. (1983). Ego Identity
and intimacy status: Replication and
extension. **Developmental Psychology**. 19 (6),
839-845.
- 21- Friedlander, K. (1949). **Latent Delinquency and Ego**.
Universities Press.
- 22- Gectan, E. (1992). **Çağdas yaşam ve normal dışı
davranışlar**. Istanbul: Remzi Kitabevi.
- 23- Gibbons, D.C. (1970). **Delinquent behavior**. N.J:
Prentice Hall.
- 24- Glueck, S., Glueck, E.T. (1950). **Unraveling juvenile
delinquency**. New York: The Commonwealth Fund.
- 25- Gotlib, I.H., (1984). Depression and general
psychopathology in universities
students. **journal of Abnormal Psychology**.
1.19-30.

- 26- Grossman, L.S., Cavanaugh, J.L. (1989). Do sex offenders minimize psychiatric symptoms?. **Journal of Forensic Sciences: 34 (4), 881-886.**
- 27- Grossman, L.S., Cavanaugh, J.L. (1990). Psychopathology and denial in alleged sex offenders. **The Journal of Nervous and Mental Disease. 178.739-744.**
- 28- Hartjen, G. (1974). **Crime and criminalization.** New York: Praeger Publishers.
- 29- Haskell, M.R., Yablonsky, L. (1983). **Criminology: crime and criminality (3 rd ed.).** Boston: Houghton Mifflin Com.
- 30- Hicks S. G.R. (1985). **Deney düzenlemede istatistiksel yöntemler.** (Doç. Dr. Muluk, Zehra- Dr. Kurt, Serdar- Dr. Toktamış, Öniz-Dr. Karaağaoğlu, Ergun Çev.) Ankara: Kademe Matbaası.
- 31- Hoffman, N.G, Overall, P.B. (1978). Factor structure of the SCL-90 in a psychiatric population **Journal of consulting and Clinical Psychology. 46, 1187-1191.**

- 32- Holcomb, W.R., Adams, N.A., Ponder, H. M. (1983).
Factor structure of the symptom-
checklist-90 with acute psychiatric
inpatients, *Journal of Consulting of
Clinical Psychology*. 51, 535-538.
- 33- Horwitz, A.V, White, H.R. (1987). Gender role
orientatinos and styles of pathology among
adolescent, *Journal of Health and Social
Behavior*. 28, 158-170.
- 34- Johnson, A.M. (1949). *Sanctions for superego
lacunnae in adolescent*, K, Eissler. (Ed.).
New York: International Universitesi Press.
- 35- Kaner, S. (1991). *Gerçeklik terapisinin ve
Psikodramanın antisosyal davranış gösteren
gençlerin benlik algıları ve empati
düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora
tezi. A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitimde
Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı. Ankara
- 36- Kaner, S. (1993). *Suçluluğu açıklayan yaklaşımlar*.
A.Ü. Eğitim Bilimleri Dergisi. Basımda.
- 37- Keltiangas-Jarvinen, L. (1978). Personality
characteristics o f homicides and
assaulters, *Psychiatria Fennica*. 22, 65-71.

- 38- Kızılkaya, S. (1992). Hükümlü sorunları tarama envanteri geliştirilmesi güvenilirliği-geçerliliği. Yayınlanmamış doktora tezi, A.Ü. Adli Tıp Enstitüsü. Ankara.
- 39- Lewis, D.O., Shanole, S.S. (1979). Perinatal difficulties head and face trauma and child abuse in the medical histories of seriously delinquent children, *American Journal Psychiatry*. 136, 419-423.
- 40- Lewis, D.O. (1985) Biopsychosocial characteristics of children who later murder: A Prospective study, *Am J. Psychiatry*. 142, 1161-1167.
- 41- Lewis, D.O., Feldman, M., Barrengos, A. (1985) Race, health and delinquency. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*. 24(2), 161-167.
- 42- Lewis, D.O., Pincus, J.H., Feldman, M., Jackson, L., Bard, B. (1986). Psychiatric neurological and psychoeducational characteristics of 15 death row inmates in the united states. *Am J. Psychiatry*. 143, 839-845.

- 43- Lewis, D.O. Lovely, R., Yeager, G., Ferguson, G.,
Friedman, M., Shanole, G., Friedman, H.,
Pincus, j. (1988). Intrinsic and
environmental characteristics of juvenile
murderers, *The American Academy of Child and
Adolescent Psychiatry*. 27(5), 582-587.
- 44- Lewis, D.O., Lovely, R., Yeager, G., Femina, D.D.
(1989). Toward a theory of the genesis of
violence: A Follow -up study of delinquents,
*The American Academy of Child and Adolescent
Psychiatry* 28(3), 431-436.
- 45- Lie, N. (1988) Boys who became offenders, *Acta
Psyhiatrica Scandinayica. Supplementum*,
Munksgaard Copenhagen. 342(77).
- 46- Lord, F.M., Novick, M.R. (1968). *Statistical
theories of mental test scores*. With
Contributions by Allon Birnbaum. Reading
Mass. Addison.
- 47- Lueger, R.J., Hoover, L. (1984). Use of the MMPI
to Identify subtypes of delinquent
adolescents *Journal of Clinical Psychology*.
40(6), 1493-1495.

- 48- Marcia, J.E. (1966). Development and validation of ego identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*. 3, 551-558.
- 49- Marcia, J.E. (1980). Identity in adolescence in J. Adelsan (Ed.). *Handbook of Adolescent Psychology*. New York: Wiley.
- 50- Mc Cord, W., Mc Cord, J. (1958). The effects of parental role on criminality. *J. Soc. Issues*. 14, 3-20.
- 51- Mc Gurk, B.J., Bolton, N. (1981). A Comparison of the eysenck personality questionnaire and the psychological screening inventory in a delinquent sample and a comparison group. *Journal of Clinical Psychology*. 37(4), 874-879.
- 52- Mc Manus, M., Alessi, N.E., Grapentine, W.L., Brickman, A. (1984). Psychiatric disturbance in serious delinquents. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*. 5, 602-615.
- 53- Offer, D., Marohn, R., Ostrow, E. (1979). *The psychological world of the juvenile delinquent*. New York, : Basic Books.

- 54- Onur, B. (1985). **Ergenlik psikolojisi**. Hacettepe T.A.S. Kitapçılık Ltd. Sti. Ankara.
- 55- Öztürk, O., (1986). **Psikoanaliz ve psikoterapi**. Ankara: Sevinç Matbaası.
- 56- Öztürk, Prof. Dr. M.O. (1992). **Ruh sağlığı ve bozuklukları**. Hekimler Yayın Birliği Ankara.
- 57- Paukner, J.D. (1985). Review of SCL-90-R in J. U. Mitchell (Ed.). **The Ninth Mental Measurements Yearbook**. (1325-1326), London: Univ. of Nebraska.
- 58- Payne, R.W. (1985). Review of SCL-90-R, J.V. Mitchell (Ed.). **The Ninth Mental Measurements Yearbook**. (1326-1329). London: Univ. of Nebraska.
- 59- Pelz, M., Merskey, H. (1982). **A Description of the psychological effect of chronic painful lesions**. Pain. 14, 229- 301.
- 60- Rutter, M., Tizard, J., Whitmore, K. (1970). **Eğitim Sağlık ve Davranışlar**. Longman.
- 61- Saran N. (1968). **İstanbul şehrinde polisle ilgisi olan on sekiz yaşından küçük çocukların sosyo-kültürel özellikleri hakkında bir araştırma**. Yayınlanmamış doçentlik tezi. İstanbul: İstanbul Univ. Edebiyat Fk. Yayınları.

- 62- Söhmen, G., Söhmen, T. (1978). Suçlu erkek adölesanlarda EV-Ağac-İnsan Testi ile kişilik değerlendirilmesi. 13. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Ank. Ajans Türk.
- 63- Shutty, M.S., DeGood, D.E Schwartz, D.P. (1986). Psychological dimensions of distress in chronic pain patients: A Factor analytic study of symptom checklist-90 responses. **Journal of Consulting and Clinical Psychology.** 6, 836-842.
- 64- Subası, G. (1979). Psikososyal açıdan çocuk suçluluğu. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ank. Univ. Eğitim Fakültesi.
- 65- Sutherland, E.H., Cressey, D.R. (1966). **Principles of criminology.** (7rd ed.), Philadelphia: J.B. Lippincott.
- 66- Sakra, T. (1987). Çocukların suça yönelmelerinde uyum ve yaşlarının etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- 67- Toit, L., Duckitt, J. (1988). Psychological characteristics of over-and undercontrolled violent offenders. **The Journal of Psychology.** 22, 125-141.

- 68- Turgut, M.F., Baykul, Y. (1992). **Ölçekleme teknikleri**. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- 69- Uhlenhuth, E.H., Lipman, R., Balter, M.B., Stern, M. (1974). Symptom intensity and life stress in the city. **Archives of General Psychiatry**, 128, 119-123.
- 70- Uluğtekin, S. (1985). Hükümlü çocukların benlik tasarımlarıyla yeniden toplumsallaşmaya yatkınlıkları arasındaki ilişkiler. XXI. **Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları**. Çukurova Univ. Tıp Fakültesi.
- 71- Vetter, H.j., Silverman, I.D. (1986). **Griminology and crime**. Newyork: Harper and Row Publishers.
- 72- Walkey, F.H., Cormick, I.A. (1985). Multiple replication of factor structure: a logical solution for a number of factor problem. **Multivariate Behavioral Research**. 20, 57-67.
- 73- Waterman, A.S. (1988). Identity status theory and Erikson's theory: Communalities and differences. **Developmental Review**. 8, 185-208.
- 74- Wilder, A. (1948). **Cornell index and manual**. New York: The Psychological Corp.

- 75- Wolff, S. (1986). Problem çocuklar ve tedavi.
(Ayhan Oral, Seçkin Kara Çev.). İstanbul: Say
Yayınları.
- 76- Yavuzer, H. (1987). Çocuk ve suç. İstanbul: Remzi
Kitabevi.



EK I

SCL-90-R ORIGINALI

SCL-90

NAME _____ LOCATION _____ DATE _____

INSTRUCTIONS

Below is a problems and complaints that people sometimes have. Please read each one carefully. After you have done so, please circle one of the numbered spaces to the right that best describes HOW MUCH THAT PROBLEM BOTHERED OR DISTRESSED YOU DURING THE PAST 2 Weeks INCLUDING TODAY Circle only one numbered space for each problem and do not skip any items.

| HOW MUCH WERE YOU BOTHERED BY | Not At-ALL | A little | Bit | Noderately | Quite A Bit | Extrenely |
|-------------------------------|------------|----------|-----|------------|-------------|-----------|
| 1. Headaches | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 2. Nervousness | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 3. Unwanted thoughts | | | | | | |
| Words or ideas that | | | | | | |
| Wont leave your mind | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 4. Faintness or | | | | | | |
| dizziness | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 5. Loss of sexual | | | | | | |

Please Continue On Following Page

| HOW MUCH WERE YOU BOTHERED BY | Not | At ALL | little Bit | Moderately | Quite A Bit | Extremely |
|--------------------------------|-----|--------|------------|------------|-------------|-----------|
| interest or pleasure | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 6. Feeling critical of | | | | | | |
| others | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 7. The idea that someone | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| else can control your thoughts | | | | | | |
| 8. Feeling others are to | | | | | | |
| blame for most of your | | | | | | |
| troubles | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 9. Trouble remembering, | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| things | | | | | | |
| 10. Worried about | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| sloppiness or Carelessness | | | | | | |
| 11. Feeling easily annoyed | | | | | | |
| or irritated. | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 12. Pains in heart | | | | | | |
| or chest | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 13. Feeling afraid in open | | | | | | |
| spaces or on the streets | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 14. Feeling low in energy | | | | | | |
| or slowed down | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 15. Thoughts of ending | | | | | | |
| your life | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |

Please Continue On Following Page

| HOW MUCH WERE YOU BOTHERED BY | Not | At | ALLA | little | Bit | Moderately | Quite | A | Bit | Extremely |
|---|-----|----|------|--------|-----|------------|-------|---|-----|-----------|
| 16. Hearing voices that
other people do not hear | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 17. Trembling | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 18. Feeling that most
people cannot be trusted | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 19. Poor appetite | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 20. Crying easily | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 21. Feeling shy or
uneasy with the
opposite sex | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 22. Feeling of being
trapped or caught | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 23. Suddenly scared for
no reason | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 24. Temper outbursts | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 25. Feeling afraid to go
out of your house alone | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 26. Blaming yourself
for things | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 27. Pains in lower back | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 28. Feeling blocked in
getting things done | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 29. Feeling lonely | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |

Please Continue On Following Page

| HOW MUCH WERE YOU BOTHERED BY | Not | At | ALLA | little | Bit | Moderately | Quite | A | Bit | Extremely |
|--|-----|----|------|--------|-----|------------|-------|---|-----|-----------|
| 30. Feeling blue | 0 | | | 1 | | 2 | | 3 | | 4 |
| 31. Worrying too much
about things. | 0 | | | 1 | | 2 | | 3 | | 4 |
| 32. Feeling no interest
in things | 0 | | | 1 | | 2 | | 3 | | 4 |
| 33. Feeling fearful | 0 | | | 1 | | 2 | | 3 | | 4 |
| 34. Your feelings being
easily hurt | 0 | | | 1 | | 2 | | 3 | | 4 |
| 35. Other people being
aware of your private
thoughts | 0 | | | 1 | | 2 | | 3 | | 4 |
| 36. Feelings others do not
understand you or are
unsympathetic | | 0 | | | | 1 | | 2 | | 3 4 |
| 37. Feeling that people
are unfriendly or
dislike you | 0 | | | 1 | | 2 | | 3 | | 4 |
| 38. Having to do things very
slowly to insure
correctness | 0 | | | 1 | | 2 | | 3 | | 4 |
| 39. Heart pounding or racing | 0 | | | 1 | | 2 | | 3 | | 4 |
| 40. Nausea or upset stomach | 0 | | | 1 | | 2 | | 3 | | 4 |

Please Continue On Following Page

| HOW MUCH WERE YOU BOTHERED BY | Not | At ALL | little Bit | Moderately | Quite A Bit | Extremely |
|---|-----|--------|------------|------------|-------------|-----------|
| 41. Feeling inferior to others | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 42. Soreness of your muscles | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 43. Feeling that you are watched or takedabout by others | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 44. Trouble falling asleep | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 45. Having to check and double-check what you do | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 46. Difficulty making decisions | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 47. Feeling afraid to travel on buses, subweys or trains | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 48. Trouble getting your breath | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 49. Hot or cold spells | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 50. Having to avoid certain things places or activities because they frighten you | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 51. Your mind going blank | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |

Please Continue On Following Page

| HOW MUCH WERE YOU BOTHERED BY | Not | At | ALLA | little | Bit | Moderately | Quite | A | Bit | Extremely |
|--|-----|----|------|--------|-----|------------|-------|---|-----|-----------|
| 52. Numbness or tingling
in parts of your
body | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 53. A lump in your throat | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 54. Feeling weak in parts
of your body. | | | | | | | | | | |
| 55. Trouble Concentrating | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 56. Feeling weak in parts
of your body. | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 57. Feeling tense or
keyed up | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 58. Heavy feelings in
your arms or legs | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 59. Thoughts of death
or dying | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 60. Overeating | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 61. Feeling uneasy when
people are watching
or talking about you | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 62. Having thoughts that
are not your own | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 63. Having urges to beat,
injure or harm someone | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |

Please Continue On Following Page

| HOW MUCH WERE YOU BOTHERED BY | Not | At ALL | little Bit | Moderately | Quite A Bit | Extremely |
|---|-----|--------|------------|------------|-------------|-----------|
| 64. Awakening in the early morning | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 65. Having to repeat the same actions such as touching, counting, washing | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 66. Sleep that is restless or disturbed | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 67. Having urges to break or smash things | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 68. Having ideas or beliefs that others do not share | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 69. Feeling very self-conscious with others | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 70. Feeling uneasy in crowds, such as shopping or at a movie | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 71. Feeling everything is an effort | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| 72. Spells or terror or panic | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | |

Please Continue On Following Page

| HOW MUCH WERE YOU BOTHERED BY | Not | At | ALLA | little | Bit | Moderately | Quite | A | Bit | Extremely |
|---|-----|----|------|--------|-----|------------|-------|---|-----|-----------|
| 73. Feeling uncomfortable
about eating or
drinking in public | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 74. Getting into frequent
arguments | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 75. Feeling nervous when
you are left alone | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 76. Others not giving
you proper credit
for your achievements | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 77. Feeling lonely even
when you are with
people | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 78. Feeling so restless
you couldn't sit still | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 79. Feeling of worthlessness | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 80. Feeling that familiar
things are strange or
unreal | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 81. Shouting or throwing
things | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |
| 82. Feeling afraid you will
faint in public | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | | | | | |

Please Continue On Following Page

HOW MUCH WERE YOU BOTHERED BY**Not At ALL A little Bit Moderately Quite A Bit Extremely**

| | | | | | |
|--|---|---|---|---|---|
| 83. Feeling that people
will take advantage
of you if you let them | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 |
| 84. Having thoughts about
sex that bother you
a lot | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 |
| 85. The idea that should
be punished for your
sins | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 |
| 86. Feeling pushed to get
things done | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 |
| 87. The idea that something
serious is wrong with
your body | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 |
| 88. Never feeling close
to another person | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 |
| 89. Feeling of guilt | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 |
| 90. The idea that
something is wrong
with your mind | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 |

EK-2

SCL-90-R TÜRKÇE FORMU

SORU LİSTESİ

AÇIKLAMA

Aşağıda zaman zaman herkeste olabilecek yakınma sorunların bir listesi vardır.Lütfen her birini dikkatli okuyunuz. Sonra her bir durumun,bugün de dahil olmak üzere son onbes gün içinde sizi ne ölçüde huzursuz ve tedirgin ettiğini gözönüne alarak, cevap kağıdında belirtilen tanımlamalardan (Hiç/Çok az/Orta derecede/ Oldukça fazla/ileri derecede uygun olanının altındaki boşluğa bir işareti koyunuz. Düşüncenizi değiştirirseniz ilk yaptığınız işaretlemeyi tamamen silmeyi unutmayınız. Lütfen anlamadığınız bir cümleyle karşılaştığınızda uygulayan kişiye danışınız.

1. Baş ağrısı
2. Sinirlilik ya da için titremesi
3. Zihinden atamadığınız yineleyici hoş gitmeyen düşünceler
4. Baygınlık veya baş dönmesi
5. Cinsel arzu ve ilginin kaybı
6. Cinsel arzu ve ilginin kaybı

7. Herhangi bir kimsenin düşüncelerinizi kontrol edebileceği fikri
8. Sorunlarınızdan pek çoğu için başkalarının suçlanma gerektiği duygusu
9. Olayları anımsamada güçlük
10. Dikkatsizlik veya sakarlıkla ilgili endişeler
11. Kolayca gücenme, rahatsız olma hissi
12. Göğüs veya kalp bölgesinde ağrılar.
13. Caddelerde veya açık alanlarda korku hissi
14. Enerjinizde azalma veya yavaşlama hali
15. Yaşamınızın sonlanması düşünceleri
16. Başka kişilerin duymadıkları sesleri duyma
17. Titreme
18. Çoğu kişiye güvenilmemesi gerektiği hissi
19. İştah azalması
20. Kolayca ağlama
21. Karşı cinsten kişilerle utangaçlık ve rahatsızlık hissi.
22. Tuzağa düşürülmüş veya yakalanmış olma hissi
23. Bir neden olmaksızın aniden korkuya kapılma
24. Kontrol edilemeyen öfke patlamaları
25. Evden dışarı yalnız çıkma korkusu
26. Olanlar için kendini suçlama
27. Belin alt kısmında ağrılar

28. İşlerin yapılmasında erteleme duygusu
29. Yalnızlık hissi
30. Karamsarlık hissi
31. Herşey için çok fazla endişe duyma
32. Herşeye karşı ilgisizlik hali
33. Korku hissi
34. Duygularınızın kolayca incitilebilmesi hali
35. Diğer insanların sizin özel düşüncelerinizi bilmesi
36. Başkalarının sizi anlamadığı veya hissedemeyeceği duygusu
37. Başkalarının sizi sevmediği ya da dostça olmayan davranışlar gösterdiği hissi
38. İşlerin doğru yapıldığından emin olabilmek için çok yavaş yapmak.
39. Kalbin çok hızlı çarpması
40. Bulantı veya midede rahatsızlık hissi
41. Kendini başkalarından aşağı görme
42. Adale (kas) ağrıları
43. Başkalarının sizi gözlediği veya hakkınızda konuştuğu hissi
44. Uykuya dalmada güçlük
45. Yaptığınız işleri bir ya da birkaç kez kontrol etme

46. Karar vermede güçlük.
47. Otobüs, tren,metro, gibi araçlarla yolculuk etme korkusu
48. Nefes almada güçlük.
49. Soğuk veya sıcak basması
50. Sizi korkutan belirli uğraş, yer veya nesnelere kaçınma durumu
51. Hiçbir şey düşünmeme hali
52. Bedeninizin bazı kısımlarında uyuşma, karıncalanma olması
53. Boğazınıza bir yumru tıkanmış hissi
54. Gelecek konusunda ümitsizlik
55. Düşüncelerinizi bir konuya yoğunlaştırmada güçlük
56. Bedeninizin çeşitli kısımlarında zayıflık hissi
57. Gerginlikveya coşku hissi
58. Kol veya bacaklarda ağırlık hissi
59. Ölüm ya da ölme düşünceleri
60. Aşırı yemek yeme
61. İnsanlar size baktığı veya hakkınızda konuştuğu zaman rahatsızlık duyma
62. Size ait olmayan düşüncelere sahip olma.

63. Bir başkasına vurmak, zarar vermek, yaralamak dürtülerinin olması
64. Sabahın erken saatlerinde uyanma
65. Yıkanma, sayma, dokunma gibi bazı hareketleri yineleme hali
66. Uykuda huzursuzluk, rahat uyuyamama
67. Bazı şeyleri kırıp dökme isteği
68. Başkalarının paylaşıp kabul etmediği inanç ve düşüncelerin olması
69. Başkalarının yanında kendini çok sıkılğan hissetme
70. Çarşı, sinema gibi kalabalık yerlerle rahatsızlık hissi
71. Herşeyin bir yük gibi görünmesi
72. Dehşet ve panik nöbetleri
73. Toplum içinde yer içerken huzursuzluk hissi
74. Sık sık tartışmaya girme.
75. Yalnız bırakıldığında sinirlilik hali
76. Başkalarının sizi başarılarınız için yeterince taktir etmediği duygusu.
77. Başkalarıyla birlikte olunan durumlarla bile yalnızlık hissetme
78. Yerinizde duramayacak ölçüde rahatsızlık duyma

79. Değersizlik duygusu
80. Size kötü bir şey olacakmış duygusu
81. Bağırma ya da esyaları fırlatma
82. Topluluk içinde bayılacağınız korkusu
83. Eğer izin verirsiniz insanların sizi sömüreceği duygusu
84. Cinsiyet konusunda sizi çok rahatsız eden düşüncelerin olması
85. Günahlarınızdan dolayı cezalandırılmanız gerektiği düşüncesi
86. Korkutucu türden düşünce ve hayaller
87. Bedeninizde ciddi bir rahatsızlık olduğu düşüncesi
88. Başka bir kişiye karşı asla yakınlık duymama
89. Suçluluk duygusu
90. Aklınızdan bir bozukluğun olduğu düşüncesi

SORU LİSTESİ CEVAPLARI:

Soru listesinde sayılan her bir sorudan son 15 gün içinde ne ölçüde huzursuz ve tedirginlik duyduğunuzu (x) işaretiyle belirtiniz.

| | Hiç | Çok az | Orta Derecede | Oldukça Fazla | İleri Derecede | | Hiç | Çok az | Orta Derecede | Oldukça Fazla | İleri Derecede | | Hiç | Çok az | Orta Derecede | Oldukça Fazla | İleri Derecede |
|----|-----|--------|---------------|---------------|----------------|----|-----|--------|---------------|---------------|----------------|----|-----|--------|---------------|---------------|----------------|
| 1 | | | | | | 31 | | | | | | 61 | | | | | |
| 2 | | | | | | 32 | | | | | | 62 | | | | | |
| 3 | | | | | | 33 | | | | | | 63 | | | | | |
| 4 | | | | | | 34 | | | | | | 64 | | | | | |
| 5 | | | | | | 35 | | | | | | 65 | | | | | |
| 6 | | | | | | 36 | | | | | | 66 | | | | | |
| 7 | | | | | | 37 | | | | | | 67 | | | | | |
| 8 | | | | | | 38 | | | | | | 68 | | | | | |
| 9 | | | | | | 39 | | | | | | 69 | | | | | |
| 10 | | | | | | 40 | | | | | | 70 | | | | | |
| 11 | | | | | | 41 | | | | | | 71 | | | | | |
| 12 | | | | | | 42 | | | | | | 72 | | | | | |
| 13 | | | | | | 43 | | | | | | 73 | | | | | |
| 14 | | | | | | 44 | | | | | | 74 | | | | | |
| 15 | | | | | | 45 | | | | | | 75 | | | | | |
| 16 | | | | | | 46 | | | | | | 76 | | | | | |
| 17 | | | | | | 47 | | | | | | 77 | | | | | |
| 18 | | | | | | 48 | | | | | | 78 | | | | | |
| 19 | | | | | | 49 | | | | | | 79 | | | | | |
| 20 | | | | | | 50 | | | | | | 80 | | | | | |
| 21 | | | | | | 51 | | | | | | 81 | | | | | |
| 22 | | | | | | 52 | | | | | | 82 | | | | | |
| 23 | | | | | | 53 | | | | | | 83 | | | | | |
| 24 | | | | | | 54 | | | | | | 84 | | | | | |
| 25 | | | | | | 55 | | | | | | 85 | | | | | |
| 26 | | | | | | 56 | | | | | | 86 | | | | | |
| 27 | | | | | | 57 | | | | | | 87 | | | | | |
| 28 | | | | | | 58 | | | | | | 88 | | | | | |
| 29 | | | | | | 59 | | | | | | 89 | | | | | |
| 30 | | | | | | 60 | | | | | | 90 | | | | | |

EK-3

SCL-90-R TÜRKÇE FORMU SORU LİSTESİ

AÇIKLAMA

Aşağıda zaman zaman herkeste olabilecek yakınma ve sorunların bir listesi vardır. Lütfen her birini dikkatlice okuyunuz. Sonra her bir durumun, bugün de dahil olmak üzere son onbeşgün içinde sizi ne ölçüde huzursuz ve tedirgin ettiğini gözönüne alarak, cevap kağıdında belirtilen tanımlamalardan (Hiç/Çok az/ Orta derecede/Oldukça fazla/İleri derecede) uygun olanının altındaki boşluğa bir (x) işareti koyunuz. Düşüncenizi değiştirirseniz ilk yaptığınız işaretleme tamami silmeyi unutmayınız. Lütfen anlamadığınız bir cümleyle karşılaştığınızda uygulayan kişiye danışınız.

1. Son zamanlarda sizi baş ağrısı ne derecede rahatsız ediyor?
2. Son zamanlarda kendinizi ne derecede sinirli hissediyorsunuz?
3. Son zamanlarda zihninizden atamadığınız hoş gitmeyen düşünceler sizi ne derecede rahatsız ediyor?
4. Son zamanlarda baygınlık ya da baş dönmesi sizi ne derecede rahatsız ediyor?

5. Son zamanlarda cinsel yönden arzu, ilginin kaybı sizi ne derecede rahatsız ediyor.?
6. Son zamanlarda başkaları tarafından eleştirilme duygusu sizi ne derecede rahatsız ediyor?
7. Son zamanlarda herhangi bir kimsenin düşüncelerinizi kontrol edebileceği fikri sizi ne derecede rahatsız ediyor?
8. Son zamanlarda sorunlarınızdan pek çoğu için başkalarının suçlanması gerektiği duygusu sizi ne derecede rahatsız ediyor?
9. Son zamanlarda olayları hatırlamadaki güçlük sizi ne derecede rahatsız ediyor?
10. Son zamanlarda dikkatsizlik veya sakarlıkla ilgili endişeler sizi ne derecede rahatsız ediyor?
11. Son zamanlara kolayca gücenme, rahatsız olma hissi size ne derecede rahatsız ediyor?
12. Son zamanlarda göğüs veya kalp bölgesindeki ağrılar sizi ne derecede rahatsız ediyor?
13. Son zamanlarda caddelerde veya açık alanlarda korku hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
14. Son zamanlarda enerjinizde azalma veya yavaşlama hali sizi ne derecede rahatsız ediyor?
15. Son zamanlarda ölümlerle ilgili düşünceler sizi ne derecede rahatsız ediyor?

16. Son zamanlarda başka kişilerin duymadıkları sesleri duymak sizi ne derecede rahatsız ediyor?
17. Son zamanlarda titremeler sizi ne derecede rahatsız ediyor?
18. Son zamanlarda çoğu kişilere güvenilmemesi gerektiği hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
19. Son zamanlarda iştahınızda azalma sizi ne derecede rahatsız ediyor?
20. Son zamanlarda kolayca ağlayabilmeniz sizi ne derecede rahatsız ediyor?
21. Son zamanlarda karşı cinsten kişilerle utangaçlık ve rahatsızlık hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
22. Son zamanlarda başkalarınca tuzağa düşürülmüş ve yakalanmış olma hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
23. Son zamanlarda bir neden olmadan aniden korkuya kapılma sizi ne derecede rahatsız ediyor?
24. Son zamanlarda kontrol edemediğiniz öfke patlamaları sizi ne derecede rahatsız ediyor?
25. Son zamanlarda evden yalnız çıkma korkusu sizi ne derecede rahatsız ediyor?
26. Son zamanlarda olanlardan dolayı kendinizi suçlama sizi ne derecede rahatsız ediyor?
27. Son zamanlarda sizi ne derecede rahatsız ediyor?

28. Son zamanlarda yapacağınız işleri erteleme duygusu sizi ne derecede rahatsız ediyor?
29. Son zamanlarda yalnızlık hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
30. Son zamanlarda karamsarlık hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
31. Son zamanlarda her şey için çok fazla endişe duymanız sizi ne derecede rahatsız ediyor?
32. Son zamanlarda her şeye karşı ilgisizliğiniz sizi ne derecede etkiliyor?
33. Son zamanlarda korku hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
34. Son zamanlarda duygularınızın kolayca incitilebilmesi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
35. Son zamanlarda diğer insanların sizin özel düşüncelerinizi bilmesi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
36. Son zamanlarda başkalarının sizi anlamadığı veya hissedemeyeceği duygusu sizi ne derecede rahatsız ediyor?
37. Son zamanlarda başkalarının sizi sevmediği ya da dostça olmayan davranışlar gösterdiği hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?

38. Son zamanlarda işlerin doğru yapıldığından emin olabilmek için çok yavaş yapmanız sizi ne derecede rahatsız ediyor?
39. Son zamanlarda kalbinizin çok hızlı çarpması sizi ne derecede rahatsız ediyor?
40. Son zamanlarda bulantı veya midenizdeki rahatsızlık hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
41. Son zamanlarda kendinizi başkalarından aşağı görmenez sizi ne derecede rahatsız ediyor?
42. Son zamanlarda kas ağrıları sizi ne derecede rahatsız ediyor?
43. Son zamanlarda başkalarının sizi gözlediği veya hakkınızda konuştuğu hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
44. Son zamanlarda uykuya almadaki güçlük sizi ne derecede rahatsız ediyor?
45. Son zamanlarda uykuya dalmadaki güçlük sizi ne derecede rahatsız ediyor?
46. Son zamanlarda karar vermenizdeki güçlük sizi ne derecede rahatsız ediyor?
47. Son zamanlarda otobüs, tren, metro gibi araçlarda yolculuk etme sizi ne derecede rahatsız ediyor?
48. Son zamanlarda nefes almanızdaki güçlük sizi ne derecede rahatsız ediyor?

49. Son zamanlarda soğuk veya sıcak basması sizi ne derecede rahatsız ediyor?
50. Son zamanlarda sizi korkutan belirli uğraş, yer veya nesnelere kaçınma durumu sizi ne derecede rahatsız ediyor?
51. Son zamanlarda hiçbir şey düşünmeme hali sizi ne derecede rahatsız ediyor?
52. Son zamanlarda bedeninizin bazı kısımlarında uyuşma, karıncalanma olması sizi ne derecede rahatsız ediyor?
53. Son zamanlarda boğazınıza bir yumru tıkanmış gibi hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
54. Son zamanlarda gelecek konusundaki ümitsizlik sizi ne derecede rahatsız ediyor?
55. Son zamanlarda düşüncelerinizi bir konuya yoğunlaştırmadaki güçlük sizi ne derecede rahatsız ediyor?
56. Son zamanlarda bedeninizin çeşitli kısımlarındaki zayıflık hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
57. Son zamanlarda gerginlik veya coşku hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor.
58. Son zamanlarda kol veya bacaklarındaki ağırlık hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
59. Son zamanlarda ölüm veya ölme düşünceleri sizi ne derecede rahatsız ediyor?

60. Son zamanlarda aşırı yemek yemeniz sizi ne derecede rahatsız ediyor?
61. Son zamanlarda insanlar size baktığı veya hakkınızda konuştuğu zaman rahatsızlık duyma sizi ne derecede etkiliyor?
62. Son zamanlarda size ait olmayan düşünelere sahip olmak sizi ne derecede rahatsız ediyor?
63. Son zamanlarda bir başkasına vurmak, zarar vermek, yaralamak isteğinin olması sizi ne derecede rahatsız ediyor?
64. Son zamanlarda sabahın erken saatlerinde uyanma sizi ne derecede rahatsız ediyor?
65. Son zamanlarda yıkanma, sayma, dokunma gibi bazı hareketleri yineleme hali sizi ne derecede rahatsız ediyor?
66. Son zamanlarda uykuda huzursuzluk, rahat uyuyamama sizi ne derecede rahatsız ediyor?
67. Son zamanlarda bazı şeyleri kırıp dökme isteği sizi ne derecede rahatsız ediyor?
68. Son zamanlarda başkalarının paylaşıp kabul etmediği inanç ve düşüncelerinizin olması sizi ne derecede rahatsız ediyor?

69. Son zamanlarda başkalarının yanında kendinizi çok sıkılmış hissetmeniz sizi ne derecede rahatsız ediyor?
70. Son zamanlarda çarşı, sinema gibi kalabalık yerlerde rahatsızlık hissi sizi ne derecede etkiliyor?
71. Son zamanlarda herşeyin bir yük gibi görünmesi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
72. Son zamanlarda dehşet ve panik nöbetleri sizi ne derecede rahatsız ediyor?
73. Son zamanlarda toplum içinde yer içerken huzursuzluk hissi sizi ne derece etkiliyor?
74. Son zamanlarda sık sık tartışmaya girme ne derecede rahatsız ediyor?
75. Son zamanlarda yalnız kaldığınızdaki sınırlılık hali sizi ne derecede rahatsız ediyor?
76. Son zamanlarda başkalarının sizi başarılarınız için yeterince takdir etmediği duygusu sizi ne derecede rahatsız ediyor?
77. Son zamanlarda başkalarıyla birlikte olunan durumlarda bile yalnızlık hissetme sizi ne derecede rahatsız ediyor?
78. Son zamanlarda yerinizde duramayacak ölçüde rahatsızlık hissetme sizi ne derecede etkiliyor?
79. Son zamanlarda değersizlik duygusu sizi ne derecede

rahatsız ediyor?

80. Son zamanlarda size kötü bir şey olacakmış duygusu sizi ne derecede rahatsız ediyor?
81. Son zamanlarda bağırarak ya da eşyaları fırlatmak sizi ne derecede rahatsız ediyor?
82. Son zamanlarda topluluk içinde bayılacağınız korkusu sizi ne derecede rahatsız ediyor.
83. Son zamanlarda eğer izin verirsiniz insanların sizi sömüreceği duygusu sizi ne derecede rahatsız ediyor?
84. Son zamanlarda cinsiyet konusunda sizi çok rahatsız eden düşüncelerin olması sizi ne derece etkiliyor?
85. Son zamanlarda günahlarınızdan dolayı cezalandırılmanız gerektiği düşüncesi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
86. Son zamanlarda kortutucu türden düşünce hayalleriniz sizi ne derecede rahatsız ediyor?
87. Son zamanlarda bedeninizde ciddi bir rahatsızlık olduğu düşüncesi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
88. Son zamanlarda başka bir kişiye karşı asla yakınlık duymamak sizi ne derecede rahatsız ediyor?
89. Son zamanlarda suçluluk duygusu sizi ne derecede rahatsız ediyor?
90. Son zamanlarda aklınızdan bir bozukluk olduğu düşüncesi sizi ne derecede rahatsız ediyor?

EK:4

SCL-90-R Testindeki Maddelerin Ayırıcılık Gücü için Hesaplanan t Değerleri

| Madde no | t | Madde no | t | Madde no | t |
|----------|----------|----------|----------|----------|-----------|
| 1 | 5.494** | 31 | 8.651** | 61 | 10.606** |
| 2 | 5.542** | 32 | 9.551** | 62 | 9.518** |
| 3 | 6.748** | 33 | 8.870** | 63 | 8.37 ** |
| 4 | 5.782** | 34 | 8.332** | 64 | 12.009** |
| 5 | 5.384** | 35 | 11.253** | 65 | 12.807** |
| 6 | 10.136** | 36 | 12.766** | 66 | 12.547** |
| 7 | 7.296** | 37 | 9.837** | 67 | 13.330** |
| 8 | 6.960** | 38 | 10.518** | 68 | 8.17 ** |
| 9 | 8.822** | 39 | 9.604** | 69 | 12.905** |
| 10 | 6.573** | 40 | 15.111** | 70 | 11.803** |
| 11 | 11.931** | 41 | 8.791** | 71 | 12.627** |
| 12 | 7.106** | 42 | 8.564** | 72 | 11.721** |
| 13 | 8.648** | 43 | 9.503** | 73 | 13.102** |
| 14 | 10.261** | 44 | 6.336** | 74 | 11.396** |
| 15 | 7.710** | 45 | 9.765** | 75 | 11.380** |
| 16 | 7.731** | 46 | 7.046** | 76 | 10.866** |
| 17 | 8.504** | 47 | 7.553** | 77 | 13.830** |
| 18 | 7.605** | 48 | 9.872** | 78 | 12.142** |
| 19 | 8.975** | 49 | 12.414** | 79 | 13.517** |
| 20 | 8.948** | 50 | 10.881** | 80 | 7.505** |
| 21 | 10.477** | 51 | 10.570** | 81 | 12*192** |
| 22 | 9.131** | 52 | 8.259** | 82 | 9.697** |
| 23 | 9.875** | 53 | 13.601** | 83 | 9.625** |
| 24 | 4.942** | 54 | 9.888** | 84 | 12.210** |
| 25 | 10.711** | 55 | 8.817** | 85 | 11.585** |
| 26 | 6.602** | 56 | 9.104** | 86 | 11.292*** |
| 27 | 8.927** | 57 | 8.494** | 87 | 11.100** |
| 28 | 11.942** | 58 | 8.394** | 88 | 9.822** |
| 29 | 12.304** | 59 | 9.337** | | |
| 30 | 11.826** | 60 | 9.437** | | |

** 0.01 Düzeyinde Manidar

EK-5

SCL-90-R TÜRKÇE FORMU

SORU LİSTESİ

AÇIKLAMA

Aşağıda zaman zaman herkeste olabilecek yakınma ve sorunların bir listesi vardır. Lütfen her birini dikkatlice okuyunuz. Sonra her bir durumun, bugün de dahil olmak üzere son onbesgün içinde sizi ne ölçüde huzursuz ve tedirgin ettiğini gözönüne alarak, cevap kağıdında belirtilen tanımlamalardan (Hiç/Çok az/ Orta derecede/ Oldukça Fazla/ İleri Derecede) uygun olanının altındaki boşluğa bir (X) işareti koyunuz. Düşüncenizi değiştirirseniz ilk yaptığınız işaretlemeyi tamamen silmeyi unutmayınız. Lütfen anlamadığınız bir cümleyle karşılaştığınızda uygulayan kişiye danışınız.

1. Son zamanlarda sizi baş ağrısı ne derecede rahatsız ediyor?
2. Son zamanlarda kendinizi ne derecede sinirli hissediyorsunuz?

3. Son zamanlarda zihninizden atamadığınız hoş gitmeyen düşünceler sizi ne derecede rahatsız ediyor?
4. Son zamanlarda baygınlık ya da baş dönmesi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
5. Son zamanlarda cinsel yönden arzu, ilginin kaybı size ne derecede rahatsız ediyor?
6. Son zamanlarda başkaları tarafından eleştirilme duygusu sizi ne derecede rahatsız ediyor?
7. Son zamanlarda herhangi bir kimsenin düşüncelerinizi kontrol edebileceği fikri sizi ne derecede rahatsız ediyor?
8. Son zamanlarda sorunlarınızdan pek çoğu için başkalarının suçlanması gerektiği duygusu sizi ne derecede rahatsız ediyor?
9. Son zamanlarda olayları hatırlamadaki güçlük sizi ne derecede rahatsız ediyor?
10. Son zamanlarda dikkatsizlik veya sakarlıkla ilgili endişeler sizi ne derece rahatsız ediyor?
11. Son zamanlarda kolayca gücenme, rahatsız olan hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
12. Son zamanlarda göğüs veya kalp bölgesindeki ağrılar sizi ne derece rahatsız ediyor?
13. Son zamanlarda caddelerde veya açık alanlarda korku hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?

14. Son zamanlarda enerjinizde azalma veya yavaşlama hali sizi ne derecede rahatsız ediyor?
15. Son zamanlarda ölümlle ilgili düşünceler sizi ne derecede rahatsız ediyor?
16. Son zamanlarda titremeler sizi ne derecede rahatsız ediyor?
17. Son zamanlarda çoğu kişilere güvenilmemesi gerektiği hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
18. Son zamanlarda iştahınızda azalma sizi ne derecede rahatsız ediyor?
19. Son zamanlarda kolayca ağlayabilmeniz sizi ne derecede rahatsız ediyor?
20. Son zamanlarda karşı cinsten kişilerle utangaçlık ve rahatsızlık hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
21. Son zamanlarda başkalarının tuzağa düşürülmüş ve yakalanmış olma hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
22. Son zamanlarda bir neden olmadan aniden korkuya kapılma sizi ne derecede rahatsız ediyor?
23. Son zamanlarda kontrol edemediğiniz öfke patlamaları sizi ne derecede rahatsız ediyor?
24. Son zamanlarda evden yalnız çıkma korkusu sizi ne derecede rahatsız ediyor?

25. Son zamanlarda olanlardan dolayı kendinizi suçlama sizi ne derecede rahatsız ediyor?
26. Son zamanlarda belin alt kısmındaki ağrılar sizi ne derecede rahatsız ediyor?
27. Son zamanlarda yapacağınız işleri erteleme duygusu sizi ne derecede rahatsız ediyor?
28. Son zamanlarda yalnızlık hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
29. Son zamanlarda karamsarlık hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
30. Son zamanlarda her şey için çok fazla endişe duymanız sizi ne derecede rahatsız ediyor?
31. Son zamanlarda her şeye karşı ilgisizliğiniz sizi ne derecede etkiliyor?
32. Son zamanlarda korku hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
33. Son zamanlarda duygularınızın kolayca incitilebilmesi sizi ne derecede rahatsız ediyor.
34. Son zamanlarda diğer insanların sizin özel düşüncelerinizi bilmesi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
35. Son zamanlarda başkalarının sizi anlamadığı veya hissedemeyeceği duygusu sizi ne derecede rahatsız ediyor?

36. Son zamanlarda başkalarının sizi sevmediği ya da dostça olmayan davranışlar gösterdiği hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
37. Son zamanlarda işlerin doğru yapıldığından emin olabilmek için çok yavaş yapmanız sizi ne derecede rahatsız ediyor?
38. Son zamanlarda kalbinizin çok hızlı çarpması sizi ne derecede rahatsız ediyor?
39. Son zamanlarda bulantı veya midenizdeki rahatsızlık hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
40. Son zamanlarda kendinizi başkalarından aşağı görmeniz sizi ne derecede rahatsız ediyor?
41. Son zamanlarda kas ağrıları sizi ne derecede rahatsız ediyor?
42. Son zamanlarda başkalarının sizi gözlediği veya hakkınızda konuştuğu hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
43. Son zamanlarda uykuya dalmadaki güçlük sizi ne derecede rahatsız ediyor?
44. Son zamanlarda yaptığınız işleri bir ya da birkaç kez kontrol etmek sizi ne derecede rahatsız ediyor?
45. Son zamanlarda karar vermenizdeki güçlük sizi ne derecede rahatsız ediyor?

46. Son zamanlarda otobüs, tren, metro gibi araçlarda yolculuk etme sizi ne derecede rahatsız ediyor?
47. Son zamanlarda nefes almanızdaki güçlük sizi ne derecede rahatsız ediyor?
48. Son zamanlarda soğuk veya sıcak basması sizi ne derecede rahatsız ediyor?
49. Son zamanlarda siz korkutan belirli uğraş, yer veya nesnelere kaçınma durumu sizi ne derecede rahatsız ediyor?
50. Son zamanlarda hiç bir şey düşünmeme hali sizi ne derecede rahatsız ediyor?
51. Son zamanlarda bedeninizin bazı kısımlarında uyusma, karıncalanma olması sizi ne derecede rahatsız ediyor?
52. Son zamanlarda boğazınıza bir yumru tıkanmış gibi hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
53. Son zamanlarda gelecek konusundaki ümitsizlik sizi ne derecede rahatsız ediyor?
54. Son zamanlarda düşüncelerinizi bir konuya yoğunlaştırmadaki güçlük sizi ne derecede rahatsız ediyor?
55. Son zamanlarda bedeninizin çeşitli kısımlarındaki zayıflık hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
56. Son zamanlarda gerginlik veya coşku hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?

57. Son zamanlarda kol veya bacaklarındaki ağırlık hissi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
58. Son zamanlarda ölüm veya ölme düşünceleri sizi ne derecede rahatsız ediyor?
59. Son zamanlarda aşırı yemek yemeniz sizi ne derecede rahatsız ediyor?
60. Son zamanlarda insanlar size baktığı veya hakkınızda konuştuğu zaman rahatsızlık duyma sizi ne derecede etkiliyor?
61. Son zamanlarda bir başkasına vurmak, zarar vermek, yaralamak isteğinin olması sizi ne derecede rahatsız ediyor?
62. Son zamanlarda sabahın erken saatlerinde uyanma sizi ne derecede rahatsız ediyor?
63. Son zamanlarda yıkanma, sayma, dokunma gibi bazı hareketleri yineleme hali sizi ne derecede rahatsız ediyor?
64. Son zamanlarda bazı şeyleri kırıp dökme isteği sizi ne derecede rahatsız ediyor?
66. Son zamanlarda başkalarının paylaşıp kabul etmediği inanç ve düşüncelerinizin olması sizi ne derecede rahatsız ediyor?

67. Son zamanlarda başkalarının yanında kendinizi çok sıkılğan hissetmeniz sizi ne derecede rahatsız ediyor?
68. Son zamanlarda çarşı, sinema gibi kalabalık yerlerde rahatsızlık hissi sizi ne derecede etkiliyor?
69. Son zamanlarda herşeyin bir yük gibi görünmesi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
70. Son zamanlarda dehşet ve panik nöbetleri sizi ne derecede rahatsız ediyor?
71. Son zamanlarda toplum içinde yer içerken huzursuzluk hissi sizi nederece etkiliyor?
72. Son zamanlarda sıklık tartışmaya girme ne derecede rahatsız ediyor?
73. Son zamanlarda yalnız kaldığınızdaki sinirlilik hali sizi ne derecede rahatsız ediyor?
74. Son zamanlarda başkalarının sizi başarılarınız için yeterince taktir etmediği duygus sizi ne derecede rahatsız ediyor?
75. Son zamanlarda başkalarıyla birlikte olunan durumlarda bile yalnızlık hissetme sizi ne derecede rahatsız ediyor?
76. Son zamanlarda yerinizde duramayacak ölçüde rahatsızlık hissetme sizi ne derecede etkiliyor?
77. Son zamanlarda değersizlik duygusu sizi ne derecede

- rahatsız ediyor?
78. Son zamanlarda size kötü bir şey olacakmış duygusu sizi ne derecede rahatsız ediyor?
79. Son zamanlarda bağırarak ya da eşyaları fırlatmak sizi ne derecede rahatsız ediyor?
80. Son zamanlarda topluluk içinde bayılacağınız korkusu sizi ne derecede rahatsız ediyor?
81. Son zamanlarda eğer izin verirsiniz insanların sizi sömüreceği duygusu sizi ne derecede rahatsız ediyor?
82. Son zamanlarda cinsiyet konusunda sizi çok rahatsız eden düşüncelerin olması sizi ne derece etkiliyor?
83. Son zamanlarda günahlarınızdan dolayı cezalandırılmanız gerektiği düşüncesi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
84. Son zamanlarda korkutucu türden düşünce hayalleriniz sizi ne derecede rahatsız ediyor?
85. Son zamanlarda bedeninizde ciddi bir rahatsızlık olduğu düşüncesi sizi ne derecede rahatsız ediyor?
86. Son zamanlarda başka bir kişiye karşı asla yakınlık duymamak sizi ne derecede rahatsız ediyor?
87. Son zamanlarda suçluluk duygusu sizi ne derecede rahatsız ediyor?
88. Son zamanlarda aklınızdan bir bozukluk olduğu düşüncesi sizi ne derecede rahatsız ediyor?

SORU LİSTESİ CEVAPLARI:

Soru listesinde sayılan her bir sorudan son 15 gün içinde ne ölçüde huzursuz ve tedirginlik duyduğunuzu (x) işaretiyle belirtiniz.

| | Hiç | Çok az | Orta Derecede | Oldukça Fazla | İleri Derecede | | Hiç | Çok az | Orta Derecede | Oldukça Fazla | İleri Derecede | | Hiç | Çok az | Orta Derecede | Oldukça Fazla | İleri Derecede |
|----|-----|--------|---------------|---------------|----------------|----|-----|--------|---------------|---------------|----------------|----|-----|--------|---------------|---------------|----------------|
| 1 | | | | | | 31 | | | | | | 61 | | | | | |
| 2 | | | | | | 32 | | | | | | 62 | | | | | |
| 3 | | | | | | 33 | | | | | | 63 | | | | | |
| 4 | | | | | | 34 | | | | | | 64 | | | | | |
| 5 | | | | | | 35 | | | | | | 65 | | | | | |
| 6 | | | | | | 36 | | | | | | 66 | | | | | |
| 7 | | | | | | 37 | | | | | | 67 | | | | | |
| 8 | | | | | | 38 | | | | | | 68 | | | | | |
| 9 | | | | | | 39 | | | | | | 69 | | | | | |
| 10 | | | | | | 40 | | | | | | 70 | | | | | |
| 11 | | | | | | 41 | | | | | | 71 | | | | | |
| 12 | | | | | | 42 | | | | | | 72 | | | | | |
| 13 | | | | | | 43 | | | | | | 73 | | | | | |
| 14 | | | | | | 44 | | | | | | 74 | | | | | |
| 15 | | | | | | 45 | | | | | | 75 | | | | | |
| 16 | | | | | | 46 | | | | | | 76 | | | | | |
| 17 | | | | | | 47 | | | | | | 77 | | | | | |
| 18 | | | | | | 48 | | | | | | 78 | | | | | |
| 19 | | | | | | 49 | | | | | | 79 | | | | | |
| 20 | | | | | | 50 | | | | | | 80 | | | | | |
| 21 | | | | | | 51 | | | | | | 81 | | | | | |
| 22 | | | | | | 52 | | | | | | 82 | | | | | |
| 23 | | | | | | 53 | | | | | | 83 | | | | | |
| 24 | | | | | | 54 | | | | | | 84 | | | | | |
| 25 | | | | | | 55 | | | | | | 85 | | | | | |
| 26 | | | | | | 56 | | | | | | 86 | | | | | |
| 27 | | | | | | 57 | | | | | | 87 | | | | | |
| 28 | | | | | | 58 | | | | | | 88 | | | | | |
| 29 | | | | | | 59 | | | | | | 89 | | | | | |
| 30 | | | | | | 60 | | | | | | 90 | | | | | |